ՔԱՌԱՍՈՒՆԵՐԵՔԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

ԽՄԲԱԳԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը և 7 ամսվանը 6 րուբլի. ամսական 85 կոպ.
Առանձին համարները ԱՄԷՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.

Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.

Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ» Соломоновская ул., № 21.
Tiflis, Rédaction „Mschak"
Խմբագրատան տելեֆոն № 2—53.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզվով

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 20—10 կոպ.

Տպարանի տելեֆոն № 67.

ՄՇԱԿ

Հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція «МШАКЪ». Соломоновская ул., № 21.
TIFLIS, Rédaction du journal «MSCHAK».

ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ 1-ԻՑ ՄԻՆՉԵՒ ՏԱՐՎԱՅ ՎԵՐՋԸ 2 ՌՈՒԲ.

Բաժանորդագրվել կարելի է իւրաքանչիւր ամսի 1-ից սկսած:

Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաև հին հասցէն և 40 կ. նամականիշ: ՀԻՆ ՀԱՍՑԷՆ և 40 կ. չուղարկողների խնդիրները՝ հասցէն փոխելու վերաբերմամբ՝ ԿԸ ԹՈՂՆՎԵՆ ԱՆՀԵՏԵՒԱՆՔ:

Յայտարարութիւնների համար պիտի վճարել I երեսի վրա իւրաքանչիւր տողատեղին (պետիտ)—20 կ., IV երեսի վրա—10 կոպ.:

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

«ՄՇԱԿԻ» խմբագրութիւնը յայտնում է, որ կիրակի, հոկտեմբերի 26-ին, Խօջիվանքի գերեզմանատանը կայանալու է «ՄՇԱԿԻ» հանգուցեալ խմբագիր

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ
ՔԱԼԱՆԹԱՐԻ

և «ՄՇԱԿԻ» հանգուցեալ հրատարակիչ-աշխատակից

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՍԱՐԳՍԵԱՆ
ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆԻ

մահարձանների օրհնութիւնը և բացումը, նրանց մահվան տարելիցի առիթով: Պատարագը Խօջիվանքի գերեզմանատան եկեղեցում կը սկսվի առաւօտեան ժամը 10½-ին, իսկ հոգեհանգիստը և մահարձանների բացման հանդէսը կը կայանայ ժամը 12-ին:

3—2

Սօֆիա Գրիգորեան Քալանթար և իր զաւակները՝ Իզաբելլա, Լեօն և Գրիգոր, յայտնում են իրանց ազգականներին և ծանօթներին, որ կիրակի, հոկտեմբերի 26-ին, Խօջիվանքի գերեզմանատանը կայանալու է հանգուցեալ ամուսնու և հօր՝

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ
ՔԱԼԱՆԹԱՐԻ

մահարձանի օրհնութիւնը և բացումը՝ նրա մահվան տարելիցի առիթով: Պատարագի սկիզբն առաւօտեան ժամը 10½-ին, իսկ հոգեհանգիստը և մահարձանի բացման հանդէսը կը կայանայ ժամը 12-ին:

3—2

Գրիգոր և Տիգրան Տէր-Մարկոսեանները իրանց ընտանիքներով յայտնում են ազգականներին և ծանօթներին, որ կիրակի, հոկտեմբերի 26-ին, Խօջիվանքի գերեզմանատանը կայանալու է իրանց հանգուցեալ եղբօր՝

«Մշակի» հրատարակիչ-աշխատակից

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՍԱՐԳՍԵԱՆ
ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆԻ

մահարձանի բացումը, նրա մահվան տարելիցի առիթով: Պատարագը Խօջիվանքի գերեզմանատան եկեղեցում կը սկսվի առ. ժամը 10½-ին, իսկ հոգեհանգիստը և մահարձանի բացումը՝ ցեր. ժամը 12-ին:

2—1

Տաւիթա Աւետեան, Ոսկի, Յակոբ, Մանիա, Վարիա և Արմէն Խաչատրեան ԿԱՖԵԱՆՆԵՐԸ խորին վշտով յայտնում են ազգականներին և ծանօթներին՝ առաջինը իր անմոռանալի ամուսնու, իսկ միւսները իրանց թանգագին հօր՝

ԽԱՉԱՏՈՒՐ ԱՍՏՈՒԱԾԱՏՐԵԱՆ ԿԱՖԵԱՆԻ

անժամանակ մահվան մասին, որ տեղի ունեցաւ հոկտեմբերի 4-ին Մոսկվայում, երկարատև և ծանր հիւանդութիւնից յետոյ: Հոգեհանգիստը տեղի կունենայ կիրակի, հոկտեմբերի 26-ին, ցեր. ժամը 12-ին, Մէյդանի ս. Գէորգ եկեղեցում:

951. 2—1

Վաղը, կիրակի, հոկտեմբերի 26-ին, Մուղնու ս. Գէորգ եկեղեցում, հանգուցեալ

Սառա Յովհաննիսեան ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ

մահվան քառասնօրեակին կը մատուցվի պատարագ և կը կատարվի հոգեհանգիստ, որի մասին յայտնում են ազգականներին և ծանօթներին հանգուցեալի զաւակները Օլգա Մինայէվնա Կէպինեան և Մարիամ Մինայէվնա Ղարագեօզեան՝ զաւակներով, և եղբայրը՝ Նգօր Յովհաննիսեան Փուղինեան: Հոգեհանգստի սկիզբը ցերեկվայ ժամը 12-ին:

956. 1—1

ԱՐՏԻՍՏԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

Երկուշաբթի, հոկտեմբերի 27-ին

ՀԱՅՈՑ ԴՐԱՄԱՏԻԿԱԿԱՆ ԸՆԿ. ԽՈՒՄԲԸ

կը ներկայացնէ առաջին անգամ հայ բեմի վրա

ՅԻՄԱՐ ԿՈՅՍԸ

Դրամա 4 արար., Ա. Բատայլի, Թարգմ. Սեւումեանի

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒՄ ԵՆ. .... Մ...եան, Մարի, Գալմէկ, Սեւումեան, պ. պ. Ալլահվերդեան, Բերոյեան, Խորէն, Մամիկոնեան, Մանուէլեան, Միրզոյեան, Մուրադեան, Տէր-Առաքելեան և ուրիշները:

Սկիզբը երեկոյեան ժամը ճիշդ 8-ին: —◆— Տեղերի գները սովորական են:

Րէժիսեօր՝ ՍԵՒՈՒՄԵԱՆ

Վարչութեան հերթապահ անդամներ՝ Ս. Նազարէթեան, Ց. Զմշկեան

առ. 957. 2—1

Վիրաւորների համար կազմված Քաղաքային Կարգադրիչ Կոմիսսիայից. Տաք վերմակներ, ներքնակներ և բմբուլի պաշարը քաղաքումս սպառված լինելով, Կարգադրիչ Կոմիսսիան դիմում է Թիֆլիսի հասարակութեանը խնդրելով՝ նուիրել լազարէթների համար բանեցրած տաք (ըստ կարելոյն՝ բայկայից) վերմակներ, բրդէ և ծղոտէ պատրաստված ներքնակներ, բարձեր՝ բմբուլից և կամ փետուրից պատրաստված, իրանց երեսներով: Նուէրները կընդունվեն Քաղաքային Ուպրավայի III բաժանմունքում պարապմունքի ժամերին:

առ. 953. 3—2

ՊՈՐՏԼԱՆԴ-ՑԵՄԵՆՏ ԵՒ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ԱՅԼ ՆԻՒԹԵՐ ԱՐՏԱԴՐՈՂ

„ԹԱՈՒՉ" ԱԿՑ. ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

բացել է իր գործունէութիւնը. պատրաստում է ցեմենտ թէ շինութիւնների համար և թէ ածելու (заливочный, тампотажный):

Իր որակով ցեմենտը գերազանցում է Ճանապարհների Հաղորդակցութեան Մինիստրութիւնից հաստատված չափից:

Պատուէրները և այլ հարցերը պէտք է ուղղել գլխաւոր գրասենեակին, որ գտնվում է՝ Թիֆլիս, Սերգիէվսկայա փ. № 15. Հեռախօս № 99.

Գործարանը գտնվում է Գանձակի նահանգի Ղազախի գաւառում, երկաթուղու Թաուզ կայարանի մօտ:

առ. (հ. հ. շ.) 940. 10—4

ԽԱԹԱԲԱԼԻՍՏՆԵՐ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԻՐՆԵՐԻ, ՄԻԱՑԷՔ!

Շաբաթ, հոկտեմբերի 25-ին կարդացէք

„ԽԱԹԱԲԱԼԱ"

ԵՐԳԻԾԱԲԱՆԱԿԱՆ-ՍԱՏԻՐԱԿԱՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹԻ № 7-ը՝ հայերէն և ռուսերէն տեքստով: Թերթի №№ ուղարկվում են բոլոր բաժանորդներին: Հասցէն՝ Тифлисъ, «ХАТАБАЛА».

առ. 960. 1—1

ՀԱՄԱԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

ՌՈՒՍ-ԹՈՒՐՔԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

23 հոկտեմբերի

ԹԻՖԼԻՍ.—Կովկասեան զօրքի շտաբի պաշտօնական հաղորդագրութիւնը. «Հոկտեմբերի 22-ին մեծ կռիւներ տեղի չունեցան: Մեր ձեռքով գրաւված թշնամու շրջանները դատարկվեցին արագութեամբ նախկին օրերը Թիւրքաց առաջապահ զօրամասերի պարտված ու ցիրուցան եղած մանր խմբերից: Դէպի Բայազէդ գնացած մեր զօրագունդը քաղաքը գրաւելուց առաջ յարձակում գործեց Թիւրքերի վրա Բազիրգանի մօտ և փախուստի դարձրեց նրանց: Հետապնդվելիս՝ հակառակորդը վայր ձգեց զէնքը ու անյայտացաւ գիւղերի մէջ: Մեր զօրագունդը յարձակում գործեց Դիադինից դէպի արևելք քիւրդերի երեք գնդերի վրա, որոնց պաշտպանում էր հետևակ զօրքը: Մեր զօրագունդը ցիրուցան արաւ հակառակորդին»:

ՌՈՒՍ-ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՌՈՒՍ-ԱՒՍՏՐԻԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

23 հոկտեմբերի

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴ.—Պաշտօնական: Գերագոյն Զօրահրամանատարի շտաբի կողմից.

«Արևելա-պրուսական զօրաճակատում մենք շարունակում ենք առաջանալ: Գերմանացիք նահանջում են ամբողջ ռազմագծով, պաշտպանվելով միայն Վէրժբոլովի շրջանում իրանց դիրքերում:

«Վիսլայի ձախ ափում մեր զօրքերը եռանդով հալածում են հակառակորդին:

«Մեր զօրքերն աջողութեամբ անցնում են Սան գետով: Աւստրիացիք էլ այստեղ նահանջում են:

«Բոլիմովի մօտ մենք տեսանք գերման զօրքերի թւում բազմաթիւ պատանի կամաւորների: Դժբաղդները գլխովին զոհվում էին խիտ խմբերով յարձակվելիս: Սպանվածներից և վիրաւորներից կոյտեր են կազմվել: Վիրաւորների հառաչանքներն այդ դիակոյտերի տակից լսելի են մեր դիրքերում»:

ՄՈՍԿՎԱՅԻ ՀԱՅԵՐԻ ՎԵՐԱԲԵՐՄՈՒՆՔԸ

(Սեփական հեռագիր)

I

Մոսկվա, 22 հոկտ.

Այսօր, հոկտ. 22-ին, մայրաքաղաքի մամուլում տպված է Մոսկվայի հայերին ուղղված մի կոչ հայկական կոմիտէի և ապաստարանի կողմից, որ վերջանում է հետևեալ խօսքերով. «Հասաւ վախճանը երկաթի ու արեան վակխանալիայի. Նրանց հետևելու է ազատութիւն և փայլուն ապագայ: Արևելքի ճնշված ժողովուրդների ազատարար Ռուսաստանի հովանաւորութեամբ՝ Արարատի գագաթի այն կողմը կը ծագէ նոր արշալոյս, որ կը շողշողայ պայծառօրէն ու իր ուրախագին փայլով նոր կեանք կաւետէ հայ ժողովրդին: Մենք, Մոսկվայի հայերս որպէս մեր ժողովրդի զաւակներ, որպէս Մեծն Ռուսաստանի քաղաքացիներ կը կատարենք մեր պարտականութիւնը մինչև վերջը: Հաւաքվենք այսօր եկեղեցի՝ աղօթելու Աստուծուն պատերազմ գնացող հերոսների յաղթութեան համար: Կատարենք այն, ինչին պարտաւորեցնում է մեզ ներկայ պատմական րոպէն»:

Ալ. Ծատուրեան, Կարէն Միքայէլեան

II

Մոսկվա, 23 հոկտեմբերի

Եկեղեցում մաղթանք կատարելուց յետոյ կայացաւ Մոսկվայի հայ գաղութի բազմամարդ ժողովը: Արտասանվեցին ճառեր, որոնց մէջ լիակատար պատրաստակամութիւն յայտնվեց ամեն տեսակ զոհաբերութիւնների: Դրանից յետոյ եկեղեցու բակում տեղի ունեցաւ հոկայական հայրենասիրական ցոյց: Կամաւորներ գրվեցին շատ ուսանողներ: Ոգևորութիւնը աննկարագրելի է:

Ծատուրեան, Միքայէլեան

—

Մոսկվայի հայ եկեղեցում կայացաւ հոկտեմբերի 22-ին հայ գաղութի ժողով, ուր ներկայ Թիւրք-ռուսական պատերազմի մասին ճառեցին երգ.-հայատ. Ստ. Մամիկոնեան, Յուսիկ վ. և Ժամհարեան: Հայ գաղութը վճռել է օգնութիւն կազմակերպել փախստականներին և իր հաշւով ուղարկել պատերազմ գնացող ուսանողներին. վճռված է հրատարակել Մոսկվայում ռուսերէն մի օրաթերթ հայկական հարցին նուիրված:

ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ԹՈՒՐՔԻԱՅԻ ԴԷՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

22—23 հոկտեմբերի

ԼՈՆԴՈՆ.— Պաշտօնապէս հաղորդվում է, որ Մեծ-Բրիտանիան անէքսիայի է ենթարկել Կիպրոս կղզին:

Պաշտօնապէս հաղորդագրված է, որ Անգլիան պատերազմ է յայտարարել Թիւրքիայի դէմ:

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴ.—Պաշտօնապէս հաղորդվում է, որ Սև ծովի վրա դրութիւնը նախկինն է:

ԲՈՒԽԱՐԵՍՏ.—Երէկ երեկոյեան ժ. 10-ին յատուկ գնացքով Պետրօգրադ մեկնեց դեսպան Գիրսը դեսպանատան ամբողջ կազմով:

ԿՈՊԷՆՀԱԳԷՆ.—Կ. Պօլսից տեղեկացնում են, որ կրօնպրինցը իր և գերմանական 5-րդ զօրաբանակի անունից՝ իբրև նրա հրամանատարը՝ դիմեց Էնվէր-փաշային ողջոյնի հեռագրով, արտայայտելով նրան եղբայրական զգացմունքներ:

ԱԼԺԻՐ.—Գեներալ-նահանգապետը մահմեդականներին ուղղած գրութեան մէջ բացատրում է գերմանական դաւերի պատմութիւնը, յիշեցնում է «Գեբէնը» և «Բրեսլաուն» Թիւրքիային վաճառելու մասին, այդ ռազմանաւերի գործած յարձակումը ֆրանսիական շոգենաւերի և ռուսական նաւահանգիստների վրա և այն մասին, որ Թիւրքիան ոչ մի պատասխան չը տուեց ֆրանսիական կառավարութեան պահանջին՝ բացատրութիւն տալ վերջին դէպքերի առիթով, որի պատճառով դաշնակից մեծ պետութիւնների դեսպանները մեկնեցին Կ. Պօլսից: Գրութիւնը յորդորում է մահմեդականներին մնալ լօյեալ, որպէսզի չընկնեն այն թակարդի մէջ, որ պատրաստված է մահմեդական աշխարհի համար մահմեդականների կրօնական զգացմունքը փարիսեցիօրէն շահագործող գերմանացիներից, մինչդեռ այդ զգացմունքը յարգելի է Ֆրանսիային: Վերջում գեներալ-նահանգապետը հաւատ է արտայայտում, թէ Ալժիրի մահմեդականները կը հետևեն Եգիպտոսի, Հնդկաստանի և Ռուսաստանի մահմեդականների օրինակին յանուն արդարութեան յաղթանակի և Գերմանիայի ընկճման:

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴ.—Խոյ քաղաքում երևում են շատ Թիւրքական փախստական զինուորներ՝ հայեր, ասորիներ և Թիւրքեր:

ԼՈՆԴՈՆ.—Հրատարակվեց Թագաւորական հրաման, որ ասում է, թէ, ի նկատի ունենալով Թիւրքաց զինված ուժերի կողմից սկսված թշնամական գործողութիւնները գերման օֆիցէրների ղեկավարութեամբ, մենք գտնվում ենք պատերազմի դրութեան մէջ ընդդէմ Թիւրքաց սուլթանի: Այդ պատճառով Թիւրքիայի, Թիւրքաց առևտրի և Թիւրքահպատակների վրա տարածվում են բոլոր նախկին հրամանները, վերաբերեալ Գերմանիայի և Աւստրիայի դէմ յայտարարված պատերազմին: 1907 թ. Հաագայի պայմանագիրը որովհետև չէ վաւերացված Թիւրքիայից, ուստի և չէ տարածվում Թիւրքական առևտրանաւերի վրա: Հրամանը այնուհետև որոշում է, թէ ինչպիսի յարաբերութիւններ են լինելու թշնամի Թիւրքիայի վերաբերութեամբ, որ ընդգրկում է Թիւրքիայում սուլթանի ունեցած բոլոր տիրապետութիւնները, բացի Եգիպտոսից, Կիպրոսից և Անգլիայից կամ դաշնակիցներից գրաւված բոլոր երկիրներից:

ԲՈՒԽԱՐԵՍՏ.— Ի նկատի ունենալով որ գերմանական կառավարութիւնը խնդրեց վերադարձնել այն 72 վագօններով լի գերմանական ռազմամթերքները, որոնք նշա-

նակված էին Թիւրքիայի համար և որոնց բռնել են ռումին իշխանութիւնները, ռումինական կառավարութիւնը կարգադրեց ուղարկել մի քանի վագոն աւստրօ-ռումինական սահմանը։

ԲՈՐԴՕ.—Երէկ երեկ. ժամը 6-ին մեկնեց Թիւրքաց դեսպանը դէպի Իտալիա։

ՍՕՖԻԱ.—Կ. Պոլսից հեռագրում են. «Ոստիկանապետը պաշտօնապէս յայտարարում է, թէ այն պետութիւնների հպատակները, որոնց հետ խզված են դիւանագիտական յարաբերութիւնները, պէտք է յայտնեն ոստիկանութեանը իրանց բնակավայրի մասին և չը պէտք է մեկնեն առանց թոյլտւութեան։ Այս որոշումը խախտող անձինք կը համարվեն կասկածելի։ Ցայտարարված է, որ այն թիւրքահպատակները և օտարազգիք, որոնք կը կամենան սահմանն անցնել, չը պէտք է ունենան աւելի մէկը 10 ֆունտից աւելի։ Պոստային վարչութիւնը տեղեկացնում է ի գիտութիւն ամենքի, որ բոլոր առաքվող նամակները պէտք է բաց լինեն. հեռագիրները կարելի է տալ միայն թիւրքերէն, ֆրանսերէն, գերմաներէն և արաբերէն»։

ՊԱՐԻԶ. — Հավասի գործակալութիւնը յայտնում է. «Պարիզում բնակվող թիւրքերը մինչև վերջին րոպէն յոյս ունէին, թէ Թիւրքաց կառավարութիւնը, որ չէ վայելում երկրի համակրութիւնը, կանգ կառնէ դէպի անդունդը տանող ճանապարհի վրա, սակայն այժմ, երբ խելացնորութեան ակտը կատարված է, Պարիզում գտնվող Թիւրքերը, որոնցից շատերը կռւում են ֆրանսիական զօրքի շարքերում, գնահատելով արդարութեան ու քաղաքակրթութեան սկզբունքները, որոնց ներկայումս պաշտպանում է երրեակ համաձայնութիւնը, ամենաորոշակի կերպով անջատում են իրանց Թիւրքական այժմեան քաղաքականութիւնից, բողոքում են Թիւրքաց կառավարութեան վերջին քայլի դէմ և կտրուկ կերպով հրաժարվում են զէնք բարձրացնել երրեակ համաձայնութեան դէմ, որին յաղթութիւն են ցանկանում»։

ԲՈՒԽԱՐԵՍՏ.—Կ. Պոլսից հաղորդում են, որ տրամադրութիւնը բարձրացնելու նպատակով երիտասարդ-թիւրքերի կառավարութիւնը հրատարակել է հետևեալ անմիտ հաղորդագրութիւնը. «Թիւրքաց կառավարութիւնը դիւանագիտական ճանապարհով տեղեկութիւն ստացաւ, որ Տրանսիլվանիայում գտնվող աւստրօ-գերմանական զօրքը՝ բաղկացած 50,000 զինւորից՝ մօտիկ ապագայում խախտելու է Ռումինիայի չէզոքութիւնը և ներս կը մտնի ռումիներից թոյլ կերպով պաշտպանված Բէսսարաբիան, որպէսզի այնտեղից արագօրէն շարժվի դէպի Օդեսսա»։ Թիւրքաց լրագիրները, խօսելով գերմանական գլխաւոր շտաբի այդ ծրագրի մասին, յայտնում են, որ եթէ Ռումինիան դիմադրէ աւստրօ-ունգարական զօրքի անցնելուն իր երկրով, նրան կը սպառնայ Բէլգիայի վիճակը, և խորհուրդ են տալիս ռումիններին այդ չանել։

ՍԱԼՈՒՆ.—Կ. Պոլսից հաղորդում են, որ քրիստոնեայ ազգաբնակութիւնը երկիւղ է կրում կոտորածից քաղաքում գտնվող 50,000 բանւոր-քիւրդերի կողմից, որոնց զէնք է տուել սերէսքերիատը։

Ցոյն ազգաբնակութեան հալածանքը վերսկսվեց Թիւրքիայի կողմից։ Շատ կողոպտված փախստականներ մեկնում են Դէդէ-Աղաչ, ուր բուլղար իշխանութիւնները սիրալիր ընդունելութիւն են ցոյց տալիս նրանց։

ԼՕՆԴՕՆ.—Կայիր մահմեդականների հոգևոր պետ Օհնախանը դիմեց Մեծ Բրիտանիայի բոլոր մահմեդականներին մի գրութեամբ, որի մէջ բացատրում է, որ Թիւրքաց կառավարութիւնը գործում է խելամի… [illegible]

լակերպ էին առաջ տանում, որի հետևանքները կարող են սարսափելի երկալ մեր երկրի համար, եթէ մենք կարող չը լինէինք արագ և կտրուկ միջոցներ ձեռք առնել»։

ՊԱՐԻԶ.—Կլեմանսօն «Օմ-Անշենէ» լրագրում ասում է. «Թիւրքիայի միջամտութիւնը եւրոպական միջադէպին լուրջ խնդրի նիւթ է տալիս։ Եւրոպան մեծ ջանքեր գործ դրեց, որպէսզի Կ. Պոլիսը մնայ Թիւրքերին, և հասաւ դրան հաշտութիւն կնքելով, որը բուլղարները, որոնք հանդիսանում են առաջին բալկանեան պատերազմում յաղթողներ, իրաւունք ունեն խիստ համարել։ Բալկանեան թերակղզու ժողովուրդներից նրանք, որոնք Թիւրքիայի դէմ սկսված ներկայ պատերազմում չեն տեսնում անմիջական սպառնալիք իրանց համար, ցոյց կը տան, որ չեն ըմբռնում հէնց սեփական շահերը»։

ԲՈՒԽԱՐԵՍՏ.—Կ. Պոլսից հաղորդում են, որ Եգիպտոսի նացիօնալիստների կոմիտէտի նախագահ Ֆէրիդ-բէյը, որին անգլիացիք արտաքսել էին յեղափոխական պրոպագանդա մղելու պատճառով, երկարատև ունկնդրութեան ընդունվեց սուլթանից, իսկ յետոյ խըդիվից, որը հրովարտակով Եգիպտոսի ազգաբնակութեանը յորդորում է ապստամբել անգլիացիների դէմ։ Հրովարտակից հազարաւոր օրինակներ ուղարկվել են Եգիպտոս։

ԱԹԷՆՔ.—Սիլիվրիի կայմակամին առաջարկված է առիթ որոնել արտաքսելու Տօմնտօ և Ֆանարի գիւղերի քրիստոնեայ ազգաբնակութեանը, որ անհարեկված է այժմ։

Ի նկատի ունենալով որ շուտով Հիւսիսային Եպիրոսը պէտք է գրաւվի, Վալօնի փախած մահմեդականները պատրաստվում են հայրենիք վերադառնալ։

ԼՕՆԴՕՆ.—Թիւրքաց դեսպանը մեկնում է վաղը։

ԲՈՐԴՕ.—Թիւրքաց դեսպանը պահանջեց անցագրերը, որոնք յանձնվեցին նրան այսօր առաւօտը։ Դեսպանը այսօր մեկնում է Իտալիա։

Մինիստրների խորհրդի նիստում Վիվիանին յայտնեց Դարդանէլի մօտ կատարված ցոյցի մասին։

ՍՕՖԻԱ.—Լրագրական տեղեկութիւնների համաձայն, Օդրինի շրջանի Թիւրքաց զօրքերը շտապով Միդիայից ուղարկվում են դէպի Ցարգրադ։

—

(Լրագիրներից)

◆ Կոպէնհագէնում հեռագիր է ստացվել այն մասին, թէ Հայաստանում բռնկվել է ապստամբութիւն։

◆ Ինչպէս հեռագրում են Կոպէնհագէնից, մի քանի թիւրքական զինւորական գնացքներ զօրքերով ու ռազմամթերքով պայթեցվել են։

◆ Օդեսսայից հեռագրում են, որ Թիւրքաց զօրքերը գերմանացի օֆիցերների առաջնորդութեամբ անցել են Թիւրք-պարսկական սահմանը և գտնվում են Ուրմիայի դիմաց։

◆ Աթէնքից հեռագրում են, որ Փոքր-Ասիայի զօրաբանակի հրամանատար կարգվել է գերմանացի գեներալ Ֆօն-Սանդերսը, Թրակիայի զօրաբանակի հրամանատար՝ Էնվէր-փաշան, Եգիպտոսի զօրքերի համար զօրահրամանատար նշանակվել է Իզզէթ-փաշան։

◆ Կ. Պոլսում և ամբողջ Թիւրքիայում հայերի գոյքը յարքունիս է գրաւվում։

◆ Անգլիան կենտրօնացրել է 50,000 զինւոր Եգիպտոսի ափերի մօտ։

◆ Անգլիայում հասարակական կարծիքը միաբերան ուրախութիւն է յայտնում, որ վերջապէս լուծվելու է արևելեան հարցը։ Ներկայ պատերազմով Դարդանէլ… [illegible]

◆ «Р. Сл.»-ին հեռագրում են Աթէնքից, որ անգլօ-ֆրանսիական նաւատորմը Դարդանէլի մօտ բաղկացած է 40 մեծ և փոքր ռազմանաւից։

◆ «К. Сл.»-ին հեռագրում են Ալէքսանդրօպոլից, որ կայացաւ դումայի արտակարգ նիստը զինւորամասերի, հաստատութիւնների և ազգաբնակութեան բոլոր խաւերի ներկայացուցիչների ներկայութեամբ։ Ուղարկվեցին հաւատարիմ հպատակութեան զգացմունքների հեռագիրներ Թագաւոր Կայսրին և Գեներալ Զօրահրամանատարին։ Ժողովը պատրաստակամութիւն է յայտնել նուիրել հայրենիքի համար կեանքն ու ստացուածքը։

◆ Անգլիացի ռազմագէտների կարծիքով, Թիւրքերի գլխաւոր ջանքերի կենտրոնը փոխադրվում է Սուէզ։ Գերմանացիք աշխատում են փակել Սուէզի ջրանցքը և ապստամբութիւն առաջ բերել Եգիպտոսում և Հնդկաստանում։

◆ Կ. Պոլսում Էնվէր-փաշայի հակառակորդ պրինցները գտնվում են խիստ հսկողութեան ներքոյ։ Սուլթանն անգամ անհաբեկված է։ Գահաժառանգի և մեծ վէզիրի բոլոր ջանքերը՝ ապացուցանելու պատերազմի բովանդակ խելառութիւնը՝ ի դերև ելան։

◆ «Б. В.»-ում տպված է պրոֆ. Նիկ. Մառի յօդուածը, որ ընդգծում է կովկասցիների միութիւնը և մեծ ոգևորութիւնը թշնամու դէմ։ «Կովկասի ժողովրդական ոյժերը,—ասում է Մառը,—աւելի ու աւելի են աճելու, քանի պարզ է լինելու վերածնութեան զարգացի և նոր սկզբունքներով ռուսական հասարակական կազմի մօտենալը, ինչպէս և ամեն մի ժողովրդի հաւատի, լեզուի և կուլտուրական հաստատութիւնների պահպանութիւնը և նրանց լայն զարգացումը Մեծն Ռուսական Տէրութեան փառքի համար»։

ՖՐԱՆՍ-ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ԱՆԳԼՕ-ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ)

22—23 նոյեմբերի

ԲՈՐԴՕ. — «Էքօ-դը-Պարին» լրագիրը հաղորդում է, որ գեներալ ֆօն-Կլուկը սպանվել է Ֆրանսիացի օդագնացի նետած ռումբով։

ՊԱՐԻԶ.—Պաշտօնական։ Հիւսիսում մենք թեթև առաջացանք դէպի Մէսին։ Մի քանի դիրքերում տեղի էր ունենում թնդանօթաձգութիւն առանց էական հետևանքների։

ԼՕՆԴՕՆ.—Բէլգիական գլխաւոր շտաբը յայտնում է. «Դաշնակիցները առաջացան դէպի Լամբարտիդ, նաև դէպի Իզէր՝ Սխօօրբակէից ցածր։ Այդ տեղերում թշնամու զօրքեր չը նկատվեցին։ Լուրերին նայած, Իզէրից դէպի արևելք գտնվում են գերմանացիների փոքր զօրամասեր։ Ռուլէրի և Բէյլինգէի ուղղութեամբ գտնվեցին մի քանի գնացքներ պարենքով։ Իզէրում դաշնակիցներից ստացած պարտութիւնը զրկեց գերմանացիներին առաջանալու հնարաւորութիւնից այդ շրջանում, որ նրանց համար ներկայացնում է իսկական կատաստրոֆա»։

ՊԱՐԻԶ. — Պաշտօնական հաղորդագրութիւն. «Ձախ զօրաթևում դաշնակից զօրքերը մասամբ առաջացել են դէպի արևելք Նիւպօրից, Իզէրի աջ ափում։ Դիկսմիւդէի և Լիւս գետի միջև գերմանացիք վերսկսեցին յարձակումները շատ կէտերում, բայց աւելի քիչ եռանդ ցոյց տուին, մանաւանդ հետևակ գնդերի վերաբերութեամբ։ Ֆրանս-անգլիական զօրքերը ոչ մի տեղ չեն նահանջել զօրաձևակտի նախկին գծից, սակայն, դիմելով յարձակման, բաւականին առաջացել են մի քանի ուղղութեամբ։ Լա-Բասսէի և Սօմմայի միջև երէկ տեղի ունեցաւ թոյլ թնդանօթաձգութիւն։ Ռուայի շրջանում մենք մեր ձեռքում պահեցինք Լէկէնուա-Ասսանտըը և նկատելի կերպով առաջ գնացինք Անդէնշի ուղղութեամբ։ Կենտրօնում՝ Ուազի և Մօզէլի միջև՝ գերմանացիք ուժեղ գործունէութիւն են ցոյց տալիս։ Աջ զօրաթևում դրութիւնը անփոփոխ է»։

ԾՈՎԱՅԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

23 նոյեմբերի

ԼՕՆԴՕՆ.—Մամուլի բիւրօն հաղորդում է, որ ծովակալութիւնը գերմանական աղբիւրներից ստացել է մի քանի դեռ ևս չը հաստատված պաշտօնական հաղորդագրութիւններ ծովային կռիւների մասին, որոնք տեղի են ունեցել Չիլիի մօտ։ Այդ հաղորդութիւնների համաձայն, գերմանական «Շարնգօրստ», «Գնեյզենաու», «Լայպցիգ», «Դրեզդէն» և «Նիւրէնբերգ» յածանաւերը, որ կենտրոնացած էին Վալպարայզօյի մօտ, անցեալ կիրակի կռւի բռնվեցին ծովակալ Կարդօկկի նաւատորմի հետ։ Գերմանական տեղեկութիւնների համաձայն, «Մօնմաուզ» յածանաւը ջրասոյզ է արվել, «Գուդգօպ» յածանաւը լուրջ վնասվել է, «Գլազգօ» և «Օրանտօ» յածանաւերին աջողվել է հեռանալ։ Ծովակալութիւնը այդ տեղեկութիւնները վերջնական չի համարում, որովհետև նրանց մէջ չի յիշվում «Կոնօպուս» ռազմանաւի մասին, որը ուղարկվել էր յատկապէս ծովակալ Կարդօկկի նաւատորմը ուժեղացնելու համար։ Ուստի և, շատ հաւանական է, երբ մանրամասնութիւնները ստացվեն տեղի ունեցած կռիւների մասին, կը պարզվի, թէ գերմանական վերսիան ինչ չափով համապատասխանում է իրականութեանը։ Վճռական միջոցներ են ձեռք առնված ստեղծված դրութեան առիթով։

ՏՕԿԻՕ.—Աւստրիական «Էլիզաբէտա» յածանաւը ջրասուզվեց։

ԿՕՊԷՆՀԱԳԷՆ.—Բերլինից հաղորդում են, որ գերմանական «Իօրկ» մեծ յածանաւը, որ 19,000 ձիու ույժ ունի և շինված է 1904 թւին, ընկաւ Եադէ նաւահանգստի մէջ, ականներ դրված մի շրջանում, և ականի դիպչելով՝ իջաւ յատակը։ Փրկվեցին 382 մարդ։

ՀԱՄԱԵՒՐՕՊԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՇՈՒՐՋԸ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

23 նոյեմբերի

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴ.—Պաշտօնական։ Կայսերական Պալատի մինիստրի հեռագիրը.

Նորին Մեծութիւն Թագաւոր Կայսրը նոյեմբերի 22-ին հասաւ գործող զօրաբանակը։

Կայսերական Պալատի մինիստր գեն.-ադ. Կոմս Ֆրեդէրիկս

ՏՕԿԻՕ.—Ցինդաօյի բերդերի կործանումը աջողութեամբ առաջ է ընթանում։

ՀԱՎՐ.—Բրօկվիլը ընդունեց մեծ-բրիտանական և ֆրանսիական դեսպաններին։ Վաղը նա մեկնում է Հավրից։

ՊԱՐԻԶ.—Թագաւոր Կայսրի գահակալութեան տարելիցի առիթով Պուանկարէն ուղարկեց Նորին Մեծութեանը հետևեալ հեռագիրը. «Երբէք Ձերդ Մեծութեան գահակալութեան տարելիցը չէ տուել Ֆրանսիական հանրապետութեան նախագահին անհամեմատ խոշոր առիթ՝ արտայայտելու Ֆրանսիայի զգացմունքները դէպի ռուսական կայսրը և դէպի պանծալի դաշնակից ժողովուրդը։ Խնդրում եմ Ձեր Մեծութեանը ընդունել ամենասրտագին բարեմաղթութիւններ և հաղորդել այդ միևնոյն բարեմաղթութիւնները Նորին Մեծութիւն Կայսրուհուն, Նորին Բարձրութիւն Գահաժառանգին և ամբողջ Կայսերական Ընտանիքին և Գերդաստանին։ Չեմ կասկածում, որ Ռուսաստանը կը տօնէ Ձեր գահակալութեան գալիք տարելիցը ուրախութեան ու խաղաղութեան մէջ, հաստատ պսակված յաղթութիւններով»։

Թագաւոր Կայսրը բարեհաճեց պատասխանել հետևեալ հեռագրով.

Նորին Մեծութիւն Թագուհի Կայսրուհին և Ես խնդրում ենք ձեզ, պարոն նախագահ, ընդունել Մեր ամենաանկեղծ շնորհակալութիւնը ձեր արտայայտած բարեմաղթութիւնների համար։ Ինչպէս և դուք, պարոն նախագահ, Մենք ևս հաստատ համոզված ենք վերջնական աջողութեան մէջ, որ պէտք է պսակէ յաղթութիւններով Մեր եղբայրական զօրքերի ջանքերը։ Ես չեմ կասկածում այն բանում, որ Ֆրանսիայի, Ռուսաստանի և Մեր պանծալի դաշնակիցների միացեալ ոյժերով կաջողվի ձեռք բերել կայուն խաղաղութիւն ի բարեկեցութիւն ու բարգաւաճումն մեր երկու երկրների և համայն Եւրոպայի։

ՊԱՐԻԶ.—Գեներալ Ժոֆֆրը հեռագրել է Մեծ Իշխան Նիկոլայ Նիկոլայեվիչին, որով շնորհաւորում է ռուսական զօրքի յաղթական առաջխաղացութիւնը և գերմանական սահմանին մօտենալը։ Ժոֆֆրը աւելացնում է. «Մենք մեր կողմից կանգնեցրինք գերմանացիների կատաղի յարձակումները, որոնց ոյժերը ձգտում ենք ջարդել եռանդուն և անդուլ գործողութիւններով։ Մեր դրութիւնը լաւ է, յոյս ունեմ, որ ընդհանուր ջանքերով շուտով վերջնական աջողութեան կը հասնենք»։

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴ.—Գերմանական զօրքի կորուստը միայն արևմտեան ռազմաբեմում սեպտեմբերի սկզբից քառորդ միլիօնից աւելի է։ Խիստ վնասված մասերում կորուստները հասնում են 50%-ի։

ԼՕՆԴՕՆ.—Մամուլի բիւրօն հրատարակել է հնդկական զօրքի մասին կարծիքներ։ Այդ զօրքերը ռազմական գեղեցիկ նիւթեր են։ Գտնվելով անգամ թշնամու արտիլէրիայի կրակի տակ, նրանք պահպանում են իրանց սառնարիւնութիւնը և անտարբերութիւնը, չեն թաղնվում ռումբերից և յարձակման են դիմում մեծ եռանդով, չը նայելով թշնամու գնդակացիրների և հրացանների կրակին։

ՊԱՐԻԶ.—Պուանկարէն և Միլէրանը, այցելելով Բէլգիայի զօրքին, երեկոյեան վերադարձան Ֆրանսիա, իսկ այսօր դիտեցին ֆրանսիական զօրքը, որ գտնվում է Լիսսի և Ուազի միջև։ Պուանկարէն Պատուաւոր Լէգէօնի խաչեր և զինւորական շքադրամներ բաժանեց զինւորներին, ի միջի այլոց մի քանի մարօկկացու։ Այսօր Պուանկարէն և Միլէրանը անձամբ դիտեցին կռւի անցքերը և հիացած մնացին ֆրանսիական զօրքի յարձակողականութիւնից և արտիլէրիայի գործողութիւններից և հաւատիացան վիրաւորների առայդ տրամադրութեան մէջ, որոնք առանց բացառութեան հաւատում են վերջնական յաղթանակին։ Երեկոյեան Պուանկարէն վերադարձաւ Պարիզ։

ԿԻԵՎ.—Եկաւ ամերիկական սանիտարական խումբը։

ՍՕՖԻԱ.—Ընդդիմադիր կուսակցութիւնների պարագլուխները այսօր ընդունվեցին Ռադօսլաւօվի կողմից, որոնք բացատրեցին քաղաքական դրութիւնը։ Ընդունելութիւնից յետոյ կուսակցութիւնների պարագլուխները խորհրդակցեցին, այնուհետև յայտնեցին, որ, համաձայն Ռադօսլաւօվի յայտարարութիւնների, Բուլղարիան, ստեղծված դրութեան պատճառով, վճռել է խիստ չէզոքութիւն պահպանել։ Կառավարչական լրագիրները արտայայտվում են այն մտքով, որ Թիւրքիայի հանդէս գալուց յետոյ էլ Բուլղարիան պէտք է առաջվայ նման չէզոքութիւն պահպանի և այն կարող է խախտել միայն այն ժամանակ, երբ այդ պահանջեն բուլղարական շահերը և հարևան պետութիւններից մէկը սպառնալիք լինի։

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՇՈՒՐՋԸ

◆ Բէլգիական ծովափում գերմանացիք դիրիժաբլներ են կենտրոնացնում Լօնդոնի վրա ռումբեր նետելու նպատակով։ Անգլիացիք ձեռք են առնում հարկաւոր միջոցները։

◆ «Թանի» ասելով, գերմանական բոլոր դեմօկրատիական օրաթերթերը փակվել են։

◆ Ֆլանդրիայում և Վիլայի մօտ գերմանացիք պատրաստվում են վճռական յարձակումների դիմել։

◆ Լուրերի համաձայն, Վիլհէլմ կայսրը մտադիր է իր վրա վերցնել զօրքերի ընդհանուր հրամանատարութիւնը Իպրի և Լիսի միջև ընկած զօրաձևակտում։

◆ Պատերազմի երեք ամիսներում գերմանական մարդկային կորուստների թիւն է մօտ մէկ միլիօն։

ԱՆԳԼԻԱՑԻ ԵՒ ՖՐԱՆՍԻԱՑԻ ՈՒԼՏԻՄԱՏՈՒՄԸ Բ. ԴՌԱՆ

Պետրօգրադի դիպլօմատիական շրջաններում ստացված հաւաստի տեղեկութիւնների համաձայն, միաժամանակ Կ. Պոլսի մեր դեսպանի յայտարարութեան հետ՝ ռուս-թիւրքական յարաբերութիւնը խզելու մասին, մեծ վէզիրին են ներկայացել Ֆրանսիայի և Անգլիայի դեսպանները, որոնք Բ. Դռան ներկայացուցչին ներկայացրել են ուլտիմատում նօտա հետևեալ բովանդակութեամբ։

«Անգլիայի և Ֆրանսիայի կառավարութիւնները, խորապէս յուզված Թիւրքական և գերմանական նաւատորմի Սև-ծովի ռուսական ափերի վրա դաւադրօրէն յարձակվելուց, անհնար են գտնում այսուհետև հաշտվել երկրի այն դրութեան հետ, որը վերջին ժամանակներս հաստատվել է Բօսֆօրի ափերում։ Կատարված բոլոր անցքերի իսկական յանցաւորներ համարելով գերմանական կառավարութեան ներկայացուցիչներին, որոնք փաստապէս իրանց ձեռքն են առել Կ. Պոլսի բովանդակ իշխանութիւնը, Անգլիայի և Ֆրանսիայի կաբինետները առաջարկում են Բ. Դռան հոգ տանել Թիւրքաց զօրքի և նաւատորմի պաշտօնեաներին ցուցակից հանել գերմանահպատակներին կամ գերմանական ծագում ունեցողներին։ Շարունակելով «Գեբէն» և «Բրեսլաու» յածանաւերը համարել գերմանական նաւատորմի ռազմանաւեր և Թիւրքիային չէզոք պետութիւն համարելով եւրոպական պատերազմում մասնակցող պետութիւնների վերաբերմամբ, Անգլիայի և Ֆրանսիայի պետութիւնները պահանջում են դադարեցնել այն բացառիկ հովանաւորութիւնը, որ Թիւրքիան ցոյց է տալիս գերմանական յածանաւերին, և պնդում են նրանց անմիջապէս զինաթափ անելու վրա։ Անհնար համարելով այսուհետև փորձել մեր համակրութիւնը, Լօնդօնի և Պարիզի կաբինէտները հրաժարվում են յետագայում որևէ բանակցութիւնների մէջ մտնել օսմ. կառավարութեան հետ և առաջարկում են Բ. Դռանը՝ 24 ժամվայ ընթացքում խոհեմութեամբ կատարել ներկայ ուլտիմատումի պահանջները։ Իսկ եթէ Բ. Դուռը յիշված ժամանակամիջոցում չը կատարի վերև բերված պահանջներից որևէ մէկը, այն ժամանակ Անգլիայի և Ֆրանսիայի կառավարութիւններին է մնում վարվել այնպէս, ինչպէս վարվեց ռուսական կառավարութիւնը, և, կանչելով իրանց դեսպաններին Կ. Պոլսից, իրանց թողնել գործողութիւնների կատարեալ ազատութիւնը»։

Ինչպէս ամենքը գիտեն, Թիւրքիան չը բաւարարեց այս պահանջները, և անգլօ-ֆրանսիական նաւատորմը արդէն ռմբակոծում է Դարդանէլի ամրութիւնները և Զմիւռնիայի նաւահանգիստը։ («Р. Сл.»)

ՄԱՄՈՒԼԻ ԿԱՐԾԻՔԸ

«Рус. Сл.»-ն Թիւրքիայի հանդէս գալու մասին գրում է.

«Այս նոր սպառնալիքը Ռուսաստանին, որը նոր ճակատ է ստեղծում համաշխարհային պատերազմի մէջ, հանդիսանում է սպառնալիք ոչ այնքան Ռուսաստանին և նրա դաշնակիցներին, այլ հէնց իրա Թիւրքիայի համար, որը այդպիսով իր «լինել չը լինելու» հարցը դրեց բղթախաղի վրա։ «Արևելեան հարցը» այդպիսով մտնում է համաշխարհային պատերազմի մէջ, և քաղաքակիրթ ժողովուրդներին է մնում միանգամից վճռելու գերմանական և օսմանեան բարբարոսների ճակատագիրը Եւրոպայում։

«Ողորմելի Թիւրքիան նորից խաղալիք է դառնում եւրօպական դիպլօմատիայի ձեռքին, և մեր աչքի առջև բռնկվում է գուցէ Թիւրքիայի վերջին պատերազմը։

«Ինքն ըստ ինքեան Թիւրքիան արդէն վաղուց է դադարել Եւրօպայի համար սարսափելի լինելուց։

«Կենդանի դիակը», որին չը կարողացան կեանք ներշնչել և երիտասարդ Թիւրքերի սահմանադրական պատուաստը, Թիւրքիան, եթէ շարունակեց գոյութիւն ունենալ, այդ էլ այն պատճառով, որ նրա «ամբողջութեան» համար պահնորդի պէս կանգնած էին եւրօպական պետութիւնները։

«Թիւրքիայի գերմանացումը, նրան գերմանական Թիւրքիա դարձնելը և Բօսնիայի ու Հերցեգովինայի աննեկսիան, պէտք է, որ վերջնականապէս բանային եւրօպական պետութիւնների աչքերը։ Եւ մենք, ամենից առաջ, արեւելեան քաղաքականութեան խիստ թեքում ենք նկատում Անգլիայում։ Անգլիան հասկացաւ իր սխալը, թէ ում ջրաղացին է ջուր ածում։ Արդէն XX դարի սկզբից նա կանգնում է հակառակորդների շարքում ոչ միայն պանգերմանիզմի, այլ և նրա պատնէշի, Թիւրքիայի, և դրա հետ միաժամանակ մերձենում է Ռուսաստանին։ Այդ թեքումը պարզ արտայայտվել է անգլիական մամուլում, որը 1907 թ. յիշել է Գլադստոնի նշանաւոր խօսքերը. «Թիւրքերը պէտք է հեռու կորչեն (Եւրօպայից) իրանց բոլոր ունեցուածքով»։ Բէքստոնը, անգլիական «բալկանեան կոմիտէտի» ազդեցիկ անդամը, հէնց այդ մոմենտին բացարձակապէս առաջ քաշեց Թիւրքիայի լիկվիդացիայի հարցը, որպէս մի պետութեան, որ կենդանի քայքայվել է։

Եւ ով գիտէ, գուցէ, հէնց այժմ հասել է այն մեծ պատմական մոմենտը, որը մի անգամ ընդմիշտ վերջ կը դնի ասիական և եւրօպական հողերի վրա տիրող բարբարոսութեան։ Ուրեմն յուսանք, որ ներկայ ազատարար պատերազմը իսկապէս կազատի Եւրօպան և գերմանական Թիւրքիայից և Թիւրքական գերմանացումից։

*

«Р. В.»-ն իր առաջնորդող յօդուածում խօսելով Թիւրքիայի հանդէս գալու և Գերմանիայի Թիւրքիային դրդելու մասին՝ ասում է. «Գերմանիան ոչ թէ այն ռազմական, համեմատաբար համեստ ոյժի (որ դուրս է բերելու Թիւրքիան) մէջ էր տեսնում Թիւրքիային պատերազմի խառնելու գլխաւոր արժէքը, այլ այն միլիօնաւոր և միլիօնաւոր մուսուլմանների մէջ, որոնք յարգում են փադիշահին՝ որպէս իրանց հոգևոր պետին։ Թող ռուսները, ֆրանսիացիք և անգլիացիները խալիֆի վրա ձեռք բարձրացնեն, այն ժամանակ Կովկասում, Հնդկաստանում, Եգիպտոսում, Հիւսիսային Աֆրիկայում ալիք կը տայ համիսլամական շարժումը։ Բայց նրա համար, որպէսզի համի ցանկալի էֆֆէկտին, առանձնապէս կարևոր է, որպէսզի դաշնակիցները լինեն վիրաւորող կողմը, իսկ Թիւրքիան պաշտպանվող կողմը։

Դաշնակիցները սակայն հազուագիւտ համառութեամբ համբերեցին, մինչև որ Թիւրքիան ինքը նոր պատերազմ սկսեց Ռուսաստանի դէմ։ Պատմութիւնը այդպիսի պատերազմներ քիչ չէ տեսել։ Բայց սա, պէտք է ենթադրել, հաշւով վերջինը կը լինի։ Թիւրքիան իր ճակատագիրը կապելով Գերմանիայի հետ՝ դրանով ռիսկի է ենթարկում իր գոյութիւնը որպէս պետութեան։

Բայց հարկաւոր է անմիջապէս հայեացք ձգել նոր դրութեան մի այլ կողմի վրա։ Թիւրքիան, անցնելով Ռուբիկոնից, կը ստիպի և միւս չէզոք պետութիւններին իրանց քաղաքականութիւնը որոշել։ Եւ Ցունաստանը, և Բօլգարիան, և Ռումինիան, որը կամայ, որը ակամայ, պէտք է վճռեն ում հետ գնալ։ Չէզոքութիւնը այլևս տեղ չունի Բալկաններում»։

*

«Рус. Вѣд.» մի ուրիշ յօդուածում նոյն առիթով ասում է.

«Մեր թշնամիների թւին Թիւրքիայի միանալը հիմնական փոփոխութիւն չի մտցնում ռազմական ընդհանուր դրութեան մէջ, ոչնչով չի թուլացնում մեր յաղթութեան շանսերը եւրօպական այս մեծ պատերազմում։ Թիւրքիայի հետ լինելիք կռիւը, ի հարկէ, մեզ համար մի քանի նոր դժուարութիւններ կը ստեղծի, բայց դըժուարութիւններ զուտ տեղական, որ չեն կարող ազդել մեր՝ գլխաւոր ռազմաբեմի գործողութիւններին։ Թիւրքիան որպէս ռազմական հակառակորդ իրանից ներկայացնում է համեմատաբար երկրորդական մեծութիւն և, եթէ նրա նաւատորմի մէջ չը լինէր գերմանական «Գեբէն» յածանաւը, Թիւրքիայի կռիւը մի փոքրիկ էպիզօդ կը լինէր Եւրօպայի պատերազմի ընդհանուր ֆոնի վրա։ Եթէ չը լինէր «Գեբէնը», Թիւրքիայի պատերազմի յայտարարութեամբ կարելի էր որոշ չափով ուրախանալ, որովհետև նա մեզ հնարաւորութիւն կը տար վերջնականապէս լիկվիդացիայի ենթարկել արեւելեան հարցը և, մասնաւորապէս, մեզ համար այնքան կարևոր նեղուցների հարցը»։

ՆՈՎՕՐՕՍԻՅՍԿԻ ՌՄԲԱԿՈԾՈՒՄԸ

Ամսիս 15-ի առաւօտեան ամպամած երկինքը սկսեց աւելի մթնել ու տեղալ մանրամաղ անձրև։ Բնակչութիւնը իր սովորական գրաղման վրա էր, ուրախ, զւարթ, և ոչ մի վրդովիչ հանգամանք։

Տանտիկինները իրանց օրական պարէնը գնել-եկել էին տները, դեռ թէյն էլ խմել։ Մօտ ժ. 10-ին 16 տարեկան որդուս ուղարկում եմ գանձարան՝ դրօշմանիշ բերելու, իսկ ես գրում եմ մի վկայագիր։

Դեռ չաւարտած գրութիւնս, հևալով ներս է ընկնում որդիս և ասում.

— Հայրի՛կ, սոմ. 4 ռազմանաւ են մտել նաւահանգիստ և, ասում են թէ, նահանգապետին առաջարկել են քաղաքը յանձնելու, հակառակ դէպքում կը ռմբակոծեն քաղաքը։

Ես չը հաւատացի, ելայ որ գնամ լուրը ստուգելու. դեռ քայլ չարած՝ լսում եմ թընդանօթի առաջին, երկրորդ և երրորդ հարուածը։ Էլ ստուգելու կարիք չը կար։ Նայում ենք փողոց՝ փախչող-փախչողի։ Թընդանօթաձգութիւնից սրտում են սարերն ու ձորերը, դղրդում ու կոտրատվում են շինութիւնների ապակիները։

Կէս ժամվայ մէջ քաղաքը դատարկվեց։ Բաղդաւոր էին ձիատէրերը և կառք գտնողները։ Ժողովուրդը առանց ետ նայելու վազում էր դէպի անտառներն ու ձորերը. փախչում են. ուր՝ իրանք էլ չը գիտեն։

Անձրևը սաստկանում է, ցեխը սաստկանում, մացառների միջով անցնելը աւելի դժուարանում։ Երեխաները լալիս են, հասակաւորները հևում, շալակ ունեցողները քըրտինքը ծլլալով տնքում. ով կարողացել է 10 պուդանոց կապոց առնել՝ թրջվել երկու փութանոց է դարձել. այսպէս թրջված, ցեխոտված մի ժամաչափ գնալուց յետոյ՝ որը կապոցն է ձգել, որը կրկնակօշիկները. անճարները ձգել են մինչև անգամ իրանց երեխաներին, որոնց միւս օրը գտել են ոստիկանատանը և ուրիշ տեղեր։

Վերևից անձրև, ներքևից ցեխը, առջևից անձրևաթոր մացառները, ետևից՝ արևելեան կողմից թնդանօթների շարունակվող որոտը, քաղցած, թուլացած ու թրջված մանուկների լացն ու կոծը. մանուկներ՝ որոնք հաց, ջուր, հանգստանալ ու տաքանալ են աղաղակում։ Վեր, դէպի սարի գագաթը պէտք է շտապել, որպէսզի լեռան միւս լանջին՝ թնդանօթի ռումբերից ապահովվելով ճգացած գետնի վրա կանգ առնեն, հանգստանան։

Եւ քայլում են հևալով ու անձրևախառն քրտինքը ցեխոտ ձեռքերով սրբելով իբր թէ։

Մեր հացն ու պանիրը բաժանում ենք, իսկ մենք մնում ենք անօթի. ուրիշ կերպ էլ չէր կարող լինել։

Ուրիշ բան է լրագրում կարդալ կամ լսել նման դէպքերի մասին և բոլորովին ուրիշ՝ հէնց փախչողների մէջ, միևնոյն վիճակի մէջ լինել, մի երկու կապոց էլ ձեռքիդ, երկար հագուստդ էլ թրջված ու ցեխոտած։

Մացառների միջով դէպի սարի գագաթն ենք մագլցում շուտով թագնվելու, արձակված գնդակից ազատվելու և փնտում ենք։ Արդէն անցել ենք, էլ ոյժ չը կայ. կանգ ենք առնում կաղնիների տակ, անձրևը այժմ շատ նօսր է։ Երբեմն մի քանի քայլ ետ ենք դառնում և դիտում թնդանօթաձիգ նաւը։ Այժմ ենք պարզ նկատում, որ սա մտել և կանգնել է Ռուսական Ընկերութեան նաւամատոյցի կողքին ու իր ուզածի պէս թընդանօթը ուղղելով ցանկացած տեղին՝ խփում է։ Այժմ էլ սկսել էր ռմբակոծել կայարանի դիմացը, քաղաքի կողմի նաւթամբարները, որոնք հետզհետէ բոլորն է վառվելով՝ թանձր ծխով ծածկեցին կայարանը և ամբողջ Ստանդարտը։

Մօտ ժամը 1-ին դադարեց ռմբակոծութիւնը, և նաւը սկսեց դառնալ ետ և մօլից դուրս գալով միացաւ դուրսը մնացած երեք նաւերին, որոնք հեռանալով անհետացան անյայտ ուղղութեամբ։

Այժմ ազատ շունչ քաշելով դարձանք ցած, դէպի քաղաքի կողմը։ Նայում ենք, քաղաքը անձեռնմխելի է մնացել, առաջվայ պէս է. ռումբերը քաղաքին կամ շինութիւններին չեն դիպել։ Ռմբակոծումով վառել են միայն յիշածս նաւթամբարները, նաւահանգստում կանգնած մի չորս նաւ. զանազան ընկերութեանց, կործանել են անթել հեռագրակայանի շինութեան պատը։

Ինչպէս լսում ենք, մարդկային զոհ եղել է երեք և ընդհանուր վնասը հասնում է իբր թէ երկու միլիօնի։

Այդ օրը ժողովրդի շատ աննշան մասն է վերադարձել քաղաք՝ տները. իսկ միւսը, որը անտառում և որը հիւղերում ու տաղաւարներումն են գիշերել։

Մենք էլ, մօտ 10—15 ընտանիք, հաւաքվել ենք Анапскій мостъ-ի վրա մի հայի խրճիթ ու մի կերպ նստած անցրել գիշերը։

Հետևեալ օրը մենք էլ ուրիշների պէս անմխիթար վերադարձանք քաղաք, մի քանի անհրաժեշտ իրեր ժողովեցինք ու ապրանքատար գնացքով եկանք սարերի ետևում գտնվող Տօննէլնայա կայարանը։

Գնացքները իրար ետևից մարդատար ու ապրանքատար վագոններով մարդ են տեղափոխում։

Ականատեսները պատմում են, որ Նովօրօսիյսկից մինչև Եկատերինօդար ամեն կայարան էլ լիքն են այս փախստականներով և ողորմելի դրութեան մէջ։ Աւելի բաղդաւորները նրանք են, որոնք մի կերպ ընկել են Եկատերինօդար, որտեղ նրանց ապաստանում, խնամում և կերակրում են։

Մեծ գովասանքով են խօսում եկատերինօդարցիների հայերի կարեկից վերաբերմունքի մասին, որոնք փախստականներին հաց, հագուստ ու բնակարան են յատկացնում։ Փախստականները, որոնք մինչև օրս էլ սիրտ չէին անում վերադառնալու՝ կասկածելով թէ մի գուցէ թշնամին մէկ էլ յարձակվի և ռմբակոծէ կամ հրդեհէ քաղաքը, այսօր սկսել են վերադառնալ։

Լրագիրների տուած տեղեկութիւնները հակասում են իրականութեան, այս է ճիշդ տեղեկութիւնը։

Պօղոս ք. Տէր-Մինասեան

Տօննէլնայա կայարան, 19 հոկտ.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

—о—

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

Ղարաբաղի լրաբեր

Խանքենդ, 19 հոկտ.

Ինչքան մեզ յայտնի է, քաղաքներում ամեն տեղ պահեստի զինուորների ընտանիքներին տեղական ընտրված յանձնախմբերի կողմից նպաստ է տրվում։ Սակայն Ղարաբաղի գիւղերում մինչև օրս դեռ ոչ մի պահեստի զինուորի ընտանիք նպաստ չէ ստացել։ Տողերիս գրողը, անցնելով շրջանիս գիւղերը, շատ պահեստիների ընտանիքներից է լսել թէ՝ «ապա ինչ եղաւ մեզ նըպաստ տրվելու խնդիրը, ե՞րբ պէտք է մեզ փող տան. ախր կարիքի մէջ ենք»։

Ճիշդ է, սրանից երկու ամիս առաջ տեղական տանուտէրերը, ժողովրդից ընտրված ներկայացուցիչների հետ, կարօտ պահեստի զինուորների ընտանիքների ցուցակը կազմել են և՝ իրանց [illegible] ներկայացրել են կառավարութեան, բայց մինչև այժմ ոչ մի նպաստ չէ ուղարկված։ Մի ամիս առաջ էլ Բագուի Կուլտ. Միութեան պահանջով՝ թեմիս կոնսիստորիան գործակալների միջոցով պահեստիների ընտանիքների ցուցակը կազմել էր և ուղարկել, որը դարձեալ ոչ մի արդիւնք չը տուեց։

Գալով Շուշի քաղաքում գոյութիւն ունեցող պահեստիների ընտանիքներին օգնող յանձնախմբին, պէտք է ասել, որ վերջինս գիւղերին նպաստ չէ տալիս։

Իսկ գիւղերում տեղական յանձնախմբեր՝ այդ ուղղութեամբ գործող՝ գոյութիւն չունեն. ամեն մէկը իր համար է միայն մտածում։

Ուրեմն անհրաժեշտ է կարելոյն չափ շուտ հոգ տանել մեր գիւղերի պահեստիների ընտանիքների մասին։

Այն էլ պէտք է ասել, որ մեր գիւղերում բոլոր պահեստիների ընտանիքները հաւասար կերպով չքաւորներ չեն. կան ծայրայեղ չքաւորներ և միջակ չքաւորներ, կան նաև միջոցներ ունեցողներ։ Ուրեմն պէտք է երեք կաթեգորիայի բաժանել և պրօպօրցիօնալ նպաստ նշանակել։ Այդ բանը կարող են անել այդ առիթով յատուկ ընտրված տեղական հոգաբարձուները։ Ա. Ա.

—

Ցոյցեր ռուս-թիւրքական պատերազմի առիթով

Կարս, 19 հոկտ.

Ամսիս 17-ին հեռագիրը գուժեց, որ Թիւրքական զինուորական նաւերը ռմբակոծում են Նովօրօսիյսկ և Թէօդոսիա ծովափնեայ քաղաքները։ Այդ հեռագիրը խոշոր շարժում առաջ բերեց թէ զինուորական և թէ քաղաքացիական շրջաններում։ Ժողովուրդը դուրս թափվեց փողոցները։

Ժողովուրդը վրդովվեց, առաջ եկաւ մի անսովոր կենդանի տեսարան։ Իսկ այսօր պատերին կպած պաշտօնական յայտարարութիւնները հաստատում են, որ ռուս-թիւրքական պատերազմը արդէն սկսված է, և ռուսական զօրքը արդէն անցել է սահմանը։

Քաղաքում տիրում է անսահման ոգևորութիւն. բոլոր փողոցներում խումբ-խումբ խռնված աւետում են միմեանց պատերազմի սկսվելը։

Այսօր ճաշից յետոյ ժ. 2-ին անհամար ժողովուրդ զանազան ազգութիւններից՝ Կայսրի և Կայսրուհու պատկերները առաջ գցած՝ զինուորական նուագախմբի առաջնորդութեամբ, եռագոյն դրօշակներ պարզած, փողոցները շրջելով և «ուռա» աղաղակելով կանգ առան յունաց եկեղեցու առաջ։ Դուրս եկաւ նահանգապետը և մի կրակոտ ճառով բորբոքեց ժողովրդի ոգևորութիւնը։ Կազակները իսկոյն բարձրացրին ձեռքերի վրա և մի քանի անգամ վեր-վեր շպրտեցին նրան։

Օսմ. հիւպատոսի դրօշակը իսկոյն իջեցրին և հիւպատոսին դրին տնային բանտարկութեան մէջ։

Ժողովրդի մէջ տխրութիւն չը կայ. նա կարծես սպասում էր այդպիսի երջանիկ րօպէի։ Գիշերվայ ժամը 10-ն է որ գրում եմ այս տողերը և լսում եմ փողոցներում շրջող ցուցարարների «ուռաների» ձայնը։

Ս. Տէր-Մելքիսեդեկեան

ԲԱԳՈՒԻ ՔԱՂ. ԴՈՒՄԱՅԻ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ՆԻՍՏԸ

Կիրակի, հոկտ. 19-ին, եր. ժ. 8-ին, կայացաւ Բագուի քաղ. դումայի արտակարգ նիստը, որին ներկայ էին համարեա բոլոր իրաւասուները։

Քաղաքագլուխ Լ. Լ. Բիչը նիստը բացեց հետևեալ ճառով.

«Պարոնայք իրաւասուներ,

«Արդէն 3 ամիս է անցել այն օրից, երբ երկու ուժեղ, հզօր թշնամիներ, ոտքից մինչև գլուխ զրահաւորված, Ռուսաստանին և նրա դաշնակիցներին պատերազմ յայտարարեցին, բռնված համաշխարհային տիրապետութեան տենչով և ոտնատակ տալով մեր հայրենիքի պատիւը, ազատութիւնը և ամբողջութիւնը։

«Անկեղծ հոգով, ամբողջ հայրենիքի հետ ցաւելով [illegible] մարտի մէջ ընկնող մեր հերոսների համար, ինչպէս և մեր ու մեր դաշնակից պետութիւնների պատերազմի սարսափներից տանջվող ազգաբնակութեան համար, մենք մի բանում ենք միայն մխիթարութիւն գտնում. մեր փառաւոր զօրքերը մի յաղթութիւնից անցնում են միւսին, և կամենում ենք հաւատալ, որ հեռու չէ այն ժամանակը, երբ դաժան թշնամին կոտրված կը լինի և փրկութիւն կը խնդրի։

«Մեր գեղեցիկ խաղաղ Կովկասը պատերազմից հեռու էր։ Պատերազմի մահաբեր շնչառութիւնը մեզ անմիջապէս չէր հասնում, և մենք նուիրված էինք խաղաղ աշխատանքի, բոլոր միջոցներով օգնելու մեր հայրենիքին, ուղարկելով մեր մերձաւորներին կռւողների շարքերը և տալով մեր նիւթական զոհաբերութիւնները։ Բայց ահա տեղի ունեցան անցքեր, որոնք միանգամից մօտեցրին մեզ պատերազմի դաշտին։ Այդ 3 ամսվայ ընթացքում մենք լարված դրութեամբ սպասում էինք, թէ ինչ դիրք կը բռնի ժողովուրդների կռւում մեր հարևան Թիւրքիան։

«Վերջին օրվայ դէպքերը—առանց պատերազմ յայտարարելու Սև ծովի մեր ափերը ռմբակոծելու փաստը—վկայում են, որ Թիւրքիայի վարիչներից հեռացել է նրանց խելքը։ Ո՞ւր են այն դրդապատճառները, որոնք կարողանային գէթ որևէ կերպ արդարացնել այդ անմիտ քայլը։ Ո՞ւր է այն առաջնորդող գաղափարը, որը կարող լինի ազնւօրէն այդ կռւի համար Թիւրքիայի ժողովուրդներին, այդ կռւին որևէ իմաստ տալ, գէթ իրանց աչքում արդարացնել այն բոլոր սարսափները, որոնք ուղեկցելու են այդ պատերազմին։ Գուցէ Թիւրքիայի ղեկավարները իրանց յոյսերը դրել էին այն բանի վրա, որ նրանց կաջողվի խլրտում գցել Կովկասի տարբեր ազգութիւնների մէջ։ Նրանք չը գիտեն, որ Կովկասի ժողովուրդները ի մի են ձուլված Մեծ Ռուսաստանի հետ, որ Կովկասի բոլոր զաւակները ինչպէս մի մարդ ոտքի կը կանգնեն իրանց ընդհանուր հայրենիքի՝ Ռուսաստանի պաշտպանութեան համար, որ նրանք իրանց կեանքը կը զոհեն նրա ամբողջութեան, պատուի և արժանապատւութեան համար։ Մենք գիտենք, որ Ռուսաստանի համար այդ վեհ օրերում մեզանում չը կան ռուս, մահմեդական, հայ, վրացի, հրեայ, այլ մենք ունենք մի մեծ մօր հաւատարիմ զաւակներ, որոնք պատրաստ են իրանց կեանքը զոհել նրա համար։ Այդ բանը Թիւրքիայի ղեկավարները չը գիտէին և վայ նրանց։

«Ինչպէս դաւաճանօրէն յարձակվեց մեր անպաշտպան քաղաքների վրա, այնպէս էլ նա թերևս փորձի յարձակվել և միւս կողմից։ Կարելի է սպասել, որ նա կը փորձի մահմեդական անգիտակից մասսաներին գրաւել կռւի գաղափարով՝ կրօնական հողի վրա։ Մենք գիտենք, որ այդ փորձն էլ նրա հեղինակներին միայն վատ ծառայութիւն կանէ, որովհետև չի կարելի անպատիժ կերպով սրբապղծել կրօնի, դաւանութեան գաղափարը և նրանով ծածկել անամօթ, խայտառակ գործերը։

«Արհամարհանքով և խորը զզւանքով մահմեդականները, ինչպէս Ռուսաստանի հաւատարիմ զաւակներ, ետ կը մղեն իրանցից կրօնական հողի վրա բոլոր պրօվօկացիայի փորձերը։

«Մենք չենք կասկածում այդ կռւի աջող ելքի մասին, որովհետև մեր քաջարի զօրքերին չէ կարող ճկել նոյն իսկ այնպիսի երկաթեայ թշնամին, ինչպիսին Գերմանիան է։

«Մենք հաւատում ենք, մենք գիտենք, որ մեր Կովկասումն էլ մեր զօրքերը, ոգևորված պարտքի գիտակցութեամբ հայրենիքի առջև և թեւաւորված այն շրջանների ազգաբնակութեամբ, որտեղ բռնկվելու է պատերազմի արհաւիրքը, մեր զօրքերը կընթանան յաղթական ընթացքով։ Եւ մենք բոլորս, Կովկասի զաւակներս, մի շարքերում ուղեկորվելով դէպի պատերազմի դաշտը, կը գոչենք՝ «Կեցցէ Թագաւոր Կայսրը»։

Որոտընդոստ և երկարատև ծափահարութիւնները թնդացրին ամբողջ դահլիճը։

Ապա խօսք է խնդրում իրաւասու, երդուհաւատարմատարի օգնական Կասիմ Կասիմօվը և արտասանում հետևեալ ճառը.

«Պարոն քաղաքագլուխ և պարոնայք իրաւասուներ.

«Կատարվեց այն, ինչ որ պիտի կատարվէր, տեղի ունեցաւ այն, որին մենք սպասում էինք յուլիսի 18-ից՝ մեր և թշնամի գերմանացիների միջև դիպլօմատիական յարաբերութիւնները խզվելու օրից։ Հարևան Թիւրքիան՝ տարված խելակորոյս երազներով և խրախուսված անմիտ կայզերից՝ յարձակվեց մեր Սև ծովի ափերի վրա։ Պատերազմը յայտարարված է։ Ռուսաստանին խոշոր վիրաւորանք է հասցված։ Այդ պատերազմը ոչ ազգայնական և ոչ կրօնական պատերազմ է։ Հերոսական Բելգիայում բէլգիացի գերմանացիները իրանց հաւատակից գերմանացիների դէմ են կռւում և հերոսական քաջութեան օրինակներ են տալիս։ Կաթօլիկ գերմանացին, չը քաշվելով կրօնական տեսակէտներից, իր հաւատակից ֆրանսիացիների հետ է կռւում։ Դա քաղաքական պատերազմ է իր ամենախիստ հասկացողութեամբ։ Պատերազմը տեղի է ունենում քաղաքական երկու խմբակցութիւնների միջև։ Կռիւը մղվում է Եւրօպան աւերող գերմանական միլիտարիզմի դէմ, յանուն մշտական խաղաղութեան։ Այստեղից պարզ է այն ժողովրդի վարմունքը, որին ես պատիւ ունեմ պատկանելու։

«Պատմութեան երկար ընթացքում մենք յաճախ ենք ցոյց տուել մեր սէրը դէպի ռուս ժողովուրդը, ռուս Ինքնակալը և Ռուսաստանը։ Այդպէս էլ կը լինենք մենք։ Դա պարտաւորեցնում են մեզ հպատակութեան վեհ պարտականութիւնները, խղճի թելադրանքը։ Անհրաժեշտ է ճանաչել տիրող քաղաքական իշխանութիւնը, անհրաժեշտ է հաւատարմութիւն ցոյց տալ դէպի նա, որին ինքը Աստուած է յանձնել ժողովրդի ճակատագիրը։ Այդ է պահանջում մեր դաւանութիւնը։

«Ինչպէս Բագուի ազգաբնակութեան մի մասի զգացմունքների արտայայտիչ, ես խնդրում եմ հաւատալ ինձ, որ Ռուսաստանի վիշտը նաև մեր վիշտն է, ինչպէս և նրա ուրախութիւնը մեր ուրախութիւնն է, որ մենք ազգաբնակութեան միւս մասերի հետ հաւասար կերպով պատրաստ ենք պաշտպանել այն երկրի պատիւը և արժանապատւութիւնը, որտեղ ծնվել ենք մենք և մեր նախնիքները, որտեղ մենք մեր նիւթական բարօրութիւնն ենք ձեռք բերել։ Թող պարոններ, ծաղկի և զարգանայ Ռուսաստանի վեհութիւնը և այժմ թող ամրանայ և մեծանայ ռուս ժողովրդի ոյժը։ Կեցցէ Թագաւոր Կայսրը, ուռա»։

Դահլիճը նորից թնդաց որոտընդոստ ծափահարութիւններով և կեցցէներով։

Կասիմօվի ճառից անմիջապէս յետոյ, դումա եկաւ քաղաքապետ գնդապետ Պ. Ի. Մարտինօվը և ասաց, թէ վերջին անգամ իր Թիֆլիսում եղած ժամանակ փոխարքան իրանից հարցրեց, թէ ինչ դիրք կը բռնեն Բագուի մահմեդականները Ռուսաստանի և Թիւրքիայի միջև ընդհարում տեղի ունենալիս։ «Ես ասացի, թէ գլխովս երաշխաւորում եմ նրանց կօրրեկտութեան համար»։

Քաղաքագլուխն ասաց. «Ձեր գալուց քիչ առաջ դուման իր ամբողջութեամբ անկեղծ վերաբերմունքի այնպիսի ապացոյց տուեց, որ ոչ մի առիթ չը կայ կասկածելու, թէ կարելի է որևէ անախորժութեան մասին մտածել»։

Այնուհետև խօսեց իրաւասու Բր. Ա. Վերմիշեան հետևեալ ճառը.

«Սարսափի այս րօպէին և միևնոյն ժամանակ գերագոյն բարձրացման այս վայրկեանին, թող թոյլ տրվի ինձ մի քանի խօսք ասել այն հասարակութեան կողմից, որին ներկայացնում եմ ես։

«Ես պիտի խօսեմ բաղդաւորութեան այս զգացմունքների մասին, որ համակում են մեզ այժմ։ Այդ երջանկութիւնը—գիտակցութեան երջանկութիւնը—որ այժմ ընդգրկում է կովկասեան ազգերին առանց կրօնի խտրութեան, միայն մէկ տենչանք ունի՝ ծառայելու մեր մեծ հայրենիքին։ Այդ սրբազնագոյն նպատակի առաջ վերանում են մեր մանր հաշիւները. հայ, ռուս, թուրք մոռանում են ազգային խտրութիւններն ու գժտութիւնները։ Հայրենիքը վտանգի մէջ է։ Այդ բաւական է. մեր սրտի խորքում մենք զգացինք, մենք՝ որդիները այս երկրի, միայն այս երկրի։ Եւ մեր հոգու մէջ այլևս տեղ չը կայ ուրիշ զգացմունքի. կայ միայն մի առաջնորդող միտք, որ մենք քաղաքացիներ ենք Մեծ Ռուսաստանի և պատրաստ ենք ծառայելու նրան մինչև վերջին շունչը։ Եւ կուզենայի, որ մեր յարգելի քաղաքագլուխն ու քաղաքապետը ներկայացնէին ուր հարկն է մեր այս զգացմունքները, ցոյց տային, որ վտանգի առաջ չը կայ ոչ ռուս, ոչ վրացի, ոչ թուրք, ոչ հայ. կան միայն Ռուսիայի զաւակներ՝ պատրաստ պաշտպանելու մեծ հայրենիքը։

«Մեծ խնդիրներ են կանգնած մեր հայրենիքի առաջ։ Խնդիրների այդ մեծութեան հանդէպ կարող ենք ասել, որ մենք չենք կռւում Թիւրքիայի դէմ մի ուրիշ պետութեան հանդէպ, այլ այն չար սկզբունքի դէմ, որ առեղծել է Եւրօպայում բռնութեան օջախը, որ ճզմել է քաղաքակրթութիւնը երկաթեայ շրջանակների մէջ։ Մենք պատերազմում ենք այն բարբարոսութեան դէմ, որի օրինակը չը կայ պատմութեան մէջ և որ աւերել է բարօրութեան և երջանկութեան շէն երկիրներ։

«Եւ Ռուսաստանը ազատութիւն է բերում համայն մարդկութեան։

«Ես հաւատում եմ, որ մօտ է ժամը, երբ Ռուսաստանը կը պարզէ ազատագրված մարդկութեան ազատութեան և երջանկութեան դրօշակը։ Կեցցէ Մեծ Ռուսաստանը, կեցցէ մեր ընդհանուր մայր-հայրենիքը»։

Դահլիճը նորից թնդաց որոտընդոստ ծափահարութիւններով, որից յետոյ քաղաքագլուխը յայտնեց, թէ բացի նախագծված հիւանդանոցից, որոշված է բանալ նաև դաշտային հիւանդանոց, որի պահպանման համար անհրաժեշտ է 50,000 ռ.։

Դուման հաստատեց և այդ ծախքը ու ցրվեց։ Նախ քան ցրվելը՝ իրաւասու Ի. Բ. Հաչինսկին հրաւիրեց բոլոր իրաւասուներին հետևեալ օրը ներկայ լինել Թազա-Փիր մէջիտի մաղթանքին։ (Աշխ.)

ԿԵԱՆՔԸ ՇՈՒՇՈՒՄ

Շուշի, 12 հոկտեմբերի

Ամառն անցաւ և միօրինակութեան ու ծոյլութեան քօղը պատեց Շուշուն։ Շուշում առաջվայ պէս կեանքը մեռած է, չը կայ շփումն ու շարժողութիւն հասարակութեան մէջ։ Միակ հիմնարկութիւնը, որտեղ հասարակութիւնը կարող է յաճախել ազատ ժամերին, այդ կլուբն է, սակայն կլուբն էլ իր նպատակին չէ ծառայում։

Շուշեցիք կարծում են, որ «կլուբ» կը նշանակի այնպիսի հիմնարկութիւն, որտեղ պէտք է մի քանի կանաչ սեղաններ ունենալ և այդ սեղանների առաջ պէտք է նստել ու մինչև արևածագը թուղթ խաղալ, կամ թէ բուֆէտում նստած անուշ կերակուրներից ու խմիչքներից ճաշակել և յետոյ նստել կանաչ սեղանի առաջ ու ամենաստոր ու անազնիւ միջոցներով փողեր տանել։ Մեր կարծիքով՝ «կլուբ» անունի տակ պէտք է հասկանալ մի հիմնարկութիւն, որտեղ հասարակութիւնը իր ժամերը կարող է օգտագործել՝ զբաղվելով հասարակական հարցերով, որոնք սուուր թւով կուտակված են շուշեցիների վրա։

Մինչդեռ մեր մեծապատիւ շուշեցի աղաներն ու ինտելիգենցիայի մեկ մասը զբաղված են իրանց կարծիքով «անմեղ խաղով», մինչդեռ տեղական կարիքները դեռ մնում են չը բաւարարված։

Շուշում իւրաքանչիւր անհատ ապրում է և մտածում է միայն իր համար. նա չէ հետաքրքրվում հասարակական նոյնիսկ այնպիսի հարցերով, որոնցով այսօր գլխովին տարվել է ամբողջ Ռուսաստանի բնակչութիւնը, առանց ազգի ու կրօնի խտրութեան, թէ ինտելիգենտը և թէ հասարակ ժողովուրդը, բոլորը անհուն եռանդով գործում են, փող և անհրաժեշտ մթերքներ են հայթայթում պատերազմ գնացած զինուորների ընտանիքների վիճակը թեթևացնելու համար։ Շուշեցին այս ամենը կարդում է ու լսում, բայց մատը մատին խփել չէ ուզում. նա անտարբեր է, անզգայութեան հիւանդութիւնը բռնել է նրան։ Տեղական ինտելիգենցիան, որի մեծ մասը ուսուցիչներիցն է կազմված, ոչնչով չէ տարբերվում իր անգործութեամբ տգէտ դասակարգից. նա էլ է յաճախ իր օրերը թղթախաղի և ուտել-խմելու մէջ անցկացնում։ Վաճառականներն էլ ոչ միայն անզգայացած են դէպի կատարվող երևոյթներն, այլ և շահագործում են ներկայ պայմանները մեծ հմտութեամբ ու անբարեխղճութեամբ. նրանք անցեալ տարուայ հին ու փտած ապրանքները նորից տեղն են վաճառում հրէշային գներով։

Շուշին չունի շատ թէ քիչ յարմար շէնք թատրոնի համար։ Հայ-թուրքական ընդհարումներից առաջ ունէր դրա համար առանձին շէնք, որն ընդհարումների ժամանակ այրվեց և փոխարէնը նորը չը շինվեց։ Ամեն տեսակ ներկայացումներն ու հանդէսները կազմվում են թեմական դպրոցի դահլիճում, որ այնքան նպատակայարմար չէ, որովհետև այդ պատճառով դպրոցում անկարգ վիճակ է ստեղծվում։ Բարեգործական Ընկերութեան գործերն էլ կաղում են և գր.-ընթերցարանը հազիւ հազ է իր գոյութիւնը քարշ տալիս։

Եկեղեցական ծխ. դպրոցները և Մարիամ-Ղուկասեան դպրոցը նախանձելի վիճակի մէջ չեն. չը նայած այդ դպրոցի նիւթական ապահովութեան, այդ առաւելութիւնը ոչնչով չէ արտայայտվել նրա կրթականի մէջ. ուսուցչական խումբը նոյնն է, ինչ որ առաջ, բարձրագոյն կրթութեամբ ոչ մի ուսուցիչ չունի. ունի նոյնիսկ տարրական կրթութեան տէր ուսուցիչ։ Թեմական դպրոցի եւմտից հաշիւներով հասարակութիւնը չէ հետաքրքրվում. ինչպէս Ներսիսեան ու միւս դպրոցներում, այնպէս էլ մեր դպրոցում, մեր կարծիքով, պէտք է տարեկան հաշւետւութիւն կատարվէր ժողովրդի ներկայութեամբ և մարդկանց մտքերը չը պղտորվէին զանազան աւէ-կօսէներով։ Այս սովորութիւնը շատ գեղեցիկ է, բայց տարաբաղդաբար մեզ մօտ դեռ չի իրագործվել։

Շուշում չը կայ պարբերական հրատարակութիւն իսկական մտքով։ Անցեալում հրատարակվել են «Шушинская Жизнь», «Ղարաբաղ» շաբաթաթերթերը, բայց դրանք բոլորն էլ ղեկավարվելով անճեռնհաս պատահական խմբագիրներից՝ ոչինչ չեն կարողացել տալ և հասարակութեան մէջ միայն ձանձրոյթ են առաջացրել, որի պատճառով և անմիջապէս դադարել են։

Այս ամենը տեսնելով՝ կասկած չը կայ, շատ ցաւալի է, որ տեղական հասարակական հարցերը՝ չունենալով ղեկավար՝ մնում են չը լուծված։

Քաղաքը, սեփական հայ պարբերական մամուլ չունենալով, գոնէ դրսից եկող թերթերը պէտք է այդ օգնութիւնը հասուցանէին հասարակութեան՝ տպելով տեղական հարցերի շուրջը պտտող յօդուածներ։ Այս եղանակով գոնէ տեղական հասարակութիւնը կը սթափվի իր դարաւոր քնից։ Մեր հայ թերթերից «Մշակն» է, որն աւելի շատ է հետաքրքրվել վերոյիշեալ հարցերով և դրանց վերաբերեալ շատ յօդուածներ է տպել։

Ստեփան Շերմազան

ՎՈԼԳԱՅԻ ԱՓԵՐԻՑ

IX

Ամեն քաղաքում կազմակերպւում են այսպէս կոչված «սպիտակեղէնի շաբաթներ»։

Բայց գիտէք, ընթերցող, ինչ բան է սա. ինչ նպատակ ունի այս ժողովարարութիւնը։

Մինչև այսօր եղած ժողովարարութիւնները վիրաւորված զինուորների համար էին, իսկ սա կենդանի կռւող զինուորների համար է...

Այդ տաք հագուստը և սպիտակեղէնը նրանց համար է, որոնք ներկայումս պատերազմի դաշտում ցրտի, քամու, խոնաւութեան մէջ, բաց օդում, հրացանները կրծքներին դէմ տուած՝ կանգնած են ինչպէս քարէ պատ թշնամու դիմացը...

Ոչ փոթորիկը, ոչ ցուրտը, ոչ քամին, ոչ գնդակների և հրացանների որոտը, ոչինչ չեն կարողանում վհատեցնել երիտասարդ զինուորին...

Նա կանգնած է ինչպէս իսկական հերոս, ամեն, ամեն բան զոհ բերած հայրենիքի պաշտպանութեան սրբազան սեղանի առաջ, և միմիայն թշնամու մահացու գնդակը կարող է նրան հեռացնել նրա բռնած դիրքից, պատերազմի դաշտում...

Պատերազմի դաշտից հեռու գտնվող ժողովուրդ, տուր նրանց, այդ հերոսներին տաք հագուստ և անհրաժեշտ պիտոյքներ, որպէսզի նրանք հիւանդութիւնների և բնական պատահարների զոհ չը գնան...

Մի վիրաւորէք նրանց ամենանուիրական զգացմունքը. նրանք գնացել են պատերազմի դաշտը կամ յաղթութեան դրօշակը ձեռին վերադառնալու կամ ընկնելու թշնամու գնդակից...

Ուրիշ մահ նրանք չեն ընդունում. ուրիշ մահը կը վիրաւորի հերոսի սրբազան զգացմունքը...

Տուէք նրանց տաք հագուստի հետ նաև ծխախոտ, զինուորների միակ բաւականութեան այդ առարկան...

Զասէք թէ վնաս է ծխելը. մի զրկէք նրան հոգեկան այդ միակ մեծ բաւականութիւնից։ Դուք չէք կարող երևակայել այն րոպէն, երբ զինուորը յոգնած, թուլացած՝ նստում իր անբաժան հրացանի կողքին, վառում է ծխախոտը, ուժով ներս է քաշում ծուխը, և այդ րոպէին նա թաղվում է իր մտածմունքների և յիշողութիւնների մէջ... նա մտքով սլանում է հեռու, հեռու դէպի իր ընտանիքը, իր սիրասուն զաւակները, դէպի իր օջախը... Այդ րոպէին նա հոգեկան հանգիստ և բաւականութիւն է զգում...

Ասում եմ՝ մի զրկէք զինուորին այդ միակ բաւականութիւնից...

Զասէք թէ շատ ենք տուել. շատ չնչին է մեր տուածը եղած կարիքի առաջ. կարիքը ծով է...

Մարդիկ թողած տուն, տեղ, ընտանիք՝ կրծքներն են դէմ անում, իրանց կեանքը զոհ բերում, իսկ մե՞նք... կոպէկներ, րուբլիներ ենք տալիս և դժգոհում...

Առաջ ընթացէք, եղբայրներ և քոյրեր, և տուեցէք ով ինչ կարող է, և գիտցած եղէք, որ ամեն մի կոպէկ կը ծառայի իր սուրբ նպատակին...

Ս. Ք. Ասլանեանց

Աստրախան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԹԻՖԼԻՍ

◆ Հոկտ. 22-ին Փոխարքային ներկայացան Դաղստանի նահանգաշրջանի զինուորական նահանգապետ Վօլսկին, Պետ. Դումայի անդամ Մեք. Պապաջանեան, գաղտնի խորհրդ. Ե. Ա. Վատացի։

◆ Երէկ ամսիս, 23-ին, «Աղբիւր-Տարազ» խմբագրատանը կայացաւ պատերազմի աղէտներից վնասվածների օգտին Թիֆլիսում պատմական-գրական-գեղարուեստական ալմանախ հրատարակելու համար ընտրված յանձնաժողովի անդրանիկ նիստը։ Յանձնաժողովը որոշեց ալմանախը հրատարակել պատկերազարդ, շքեղ և գեղարուեստօրէն տպագրված և մեծադիր 400 երեսից ոչ պակաս։ Բովանդակութեան առաջին բաժինը իր մէջ ամփոփելու է գլխաւորապէս հայ կեանքին, պատմութեան և գրականութեան վերաբերեալ յօդուածներ. լինելու են նոյնպէս ներկայ պատերազմին և կռւող կողմերին նուիրված յօդուածներ։ Երկրորդ բաժինը իր մէջ ամփոփելու է գեղարուեստական մասը՝ վիպակներ, պատմուածքներ, բանաստեղծութիւններ և այլն։ Յանձնաժողովը կոչ է անելու անխտիր բոլոր հայ գրողներին, բանաստեղծներին և արուեստագէտներին այս ժողովածուին աշխատակցելու համար։

◆ «Кавк. Слово» լրագիրը իր երէկվայ համարում (№ 24) թարգմանելով «Արև» թերթից մի յօդուած Թուրքիայի մասին, իր կողմից ծանօթութիւն է դրել, թէ «Ակնունին՝ յայտնի դաշնակցական գործիչը՝ Խ. Մալումեանն է, որ յայտնի է ռուսահայերին, երբև Գր. Արծրունու ժամանակների «Մշակի» աշխատակից։ Հարկաւոր ենք համարում ուղղել ռուս թերթի սխալը, որ Խ. Մալումեան Գր. Արծրունու մահից յետոյ ամբողջ 8 տարի աշխատակցել է «Մշակին»։

◆ Երևանեան հրապարակի մաղթանքից յետոյ, որ տեղի ունեցաւ հոկտ. 21-ին, Կովկասի ուսումնարանական շրջանի հոգաբարձու Ն. Ֆ. Ռուդոլֆը Փոխարքային ներկայացրեց մի զեկուցում Կովկասի շրջանի ուսուցիչների և աշակերտների հաւատարիմ հպատակութեան զգացումների մասին։

◆ Մեզ խնդրում են տպել հետևեալը. «Առաջիկայ կիրակի, ամսիս 26-ին, առաւօտեան ժամը 11-ին, Ռուսաստանի հայ-կաթոլիկաց առաջնորդական կառավարիչ Սարգիս վ. Տէր-Աբրահամեան մատուցանելու է հանդիսաւոր պատարագ յետոյ և շարունակաբար մաղթանք ռուսաց զէնքի յաղթութեան համար Թուրքաց վրայ։ Այս մասին կարգադրված է բոլոր կայսրութեան հայ-կաթոլիկ եկեղեցիների մէջ նմանօրինակ մաղթանքներ կատարելու»։

◆ Կովկասի քաղաքների միութեան բիւրօն ներկայումս արդէն պատրաստ ունի 3,680 մահճակալ. դրանցից Թիֆլիսում 750, Բագւում 950, Վլադիկավկազում 210, Եկատերինոդարում 500, Ստավրոպոլում 1,200 և Գանձակում 70։

◆ Վիրաւորների կոմիտէի անդամներ Գ. Ն. Կէյլ և Մ. Ի. Մարտիրոսեան մեկնեցին Բաթումի՝ գնելու տաք նիւթեղէն, զգեստներ, գուլպաներ և այլն։

◆ Պահեստիների ընտանիքներին խնամող գործադիր յանձնաժողովը հոկտ. 13-ից մինչև հոկտ. 23-ը պահեստիների ընտանիքներին տուել է 2300 վկայաթղթեր գնացքներով ձրիապէս հայրենիք ճանապարհվելու համար։

◆ Ինչպէս յայտնի է, նոյեմբերի 3-ին «Մամուլի օրն» է կազմվելու և այդ օրը ծախվելու է «Кавказскій Журналистъ» թերթը։ Ելեքտրաքարշի վարչութիւնը սիրով թոյլատրել է, որ յիշեալ թերթը ծախողները ձրիապէս օգտվեն էլեքտրաքարշից։

◆ Կիրակի, հոկտ. 26-ին, ցերեկվայ ժ. 2-ին, ժուռնալիստների ընկ. շէնքում նշանակված է տեղական մամուլի ներկայացուցիչների ժողովը քննելու «մամուլի օրվան» մասնակցելու հարցը։ Այդ ժողովին հրաւիրվում են թերթերի խմբագիրները, հրատարակիչները և աշխատակիցները։

◆ Կիրակի, հոկտ. 26-ին, ցերեկ. ժամը 4-ին նշանակված է օրհնութիւնը և բացումը հայկական հիւանդանոցի վիրաւոր զինուորների համար, Կ. Հ. Բ. Ընկերութեան սեփական շինութեան մէջ։

◆ «Մամուլի օրվայ» հրատարակվելիք թերթերի համար հարկաւոր թղթի մի մասը տուել է Դիտեակօվսկիի ընկ. ներկայացուցիչ Ի. Ա. Բաննիբը։

◆ Դումայի տնտեսական յանձնաժողովը փայտի սակագինը նշանակել է այսպէս. մի խորանարդ սաժէնը արժէ 54 ր. ամեն տեսակը, իսկ փիճի փայտը 46 րուբլի։ Հացի սակագինը մնում է նոյնը։

◆ Ստացանք հետևեալ նոր հրատարակութիւնը. «Ռուս-Տաճկական պատերազմը (1877—78 թ.) և նրա հերոսները» վերնագրով սէրիայի առաջին գրքոյկը, որ է «Գեներալ-ադիւտանտ Լորիս-Մելիքով»։ Այս սէրիան ձեռնարկել է կազմել հայ գրող Սալ-Մանը։ Գիրքը պարունակում է զօրավարի լուսանկարը և տալիս է նրա զինուորական գործունէութեան նկարագրութիւնը։ Ներկայ րոպէին, երբ սկսվել է այժմեան պատերազմը Թուրքիայի դէմ, այդպիսի աշխատութիւնը և՛ տեղին է և՛ օգտակար, մանաւանդ որ նա կազմված է ճշգրիտ աղբիւրների հիման վրա։ Գրքի գինն է 30 կ., որ էժան է. նրա զուտ եկամտի 20%-ը յատկացվում է յօգուտ պահեստիների աղէտեալ ընտանիքների։

◆ Ստացանք Էջմիածնի միաբան Գարեգին վարդապետ Յովսէփեանի հետևեալ երկասիրութիւնները. 1) «Գրչութեան արուեստը հին հայոց մէջ», մասն Գ. քարտէզ հայ հնագրութեան, պատկերազարդ (95 տախտակ), տպարան Էջմիածնի, 1913 թ., գինն է 4 րուբլի։ 2) «Потомство Тарсаича Орбеліана и Мина-Хатумы», Петроградъ, типогр. Академіи Наукъ, 1913 г. 3) «Թովմաս Մեծոփեցու կեանքը» (կենսագրական նոր նիւթերով), Վաղարշապատ, 1914 թ., գինն է 40 կ.։ 4) «Զագավանից ժողովը», արտատպութիւն «Շողակաթ» ժողովածուից, Էջմիածին, 1913 թ.։

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂԱՐ.

ԳԱՒԱՌԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

Հայոց ներկայացում նոր Բագւում

(Սումբաթովի «Դաւաճանութիւնը» և Լ. Շանթի «Հին Աստուածները»)

Բագու, 22 հոկտ.

Հայոց հերթական 5-րդ ներկայացումը, որ տեղի ունեցաւ հոկտ. 18-ին, Սումբաթովի «Դաւաճանութիւնն» էր։ Եւ պէտք է ասել, որ բեմի վրա, «Դաւաճանութեան» մէջ, դերասանական խումբը աւելի շուտ դաւաճանեց իր բարի հռչակին, քան թէ պատկերացրեց Սումբաթովի գործը։ Ընդհանրապէս խաղը շատ սառն անցաւ։ Կենտրոնական դերակատարներից երկուսը—տ. Ադամեան (Զէյնաբ) և պ. Ստեփանեան (Օթար-Բէկ)—աշխոյժ և ջերմութիւն չը մտցրին իրանց խաղի մէջ, իսկ Զարիֆեանի (Սուլէյման-խան) մտածված և տ. Արուսեան Ոսկանեանի (Ռուգայա) թրթռուն խաղը անկարող եղաւ ծածկել ընդհանուր թերութիւնները։ Աւելի շնորհքով խաղային երկրորդական դերեր ունեցողները՝ Ղազարեան (Բէյսօ) և Փափազեան (Դաթօ)։ Տ. Գուլազեան (Գուլիանէ) հօրը հետ բացատրվելիս՝ և անտեղեակ և դետատրուեան բոյր ու հովեր ունեցող զաւակ էր։

* * *

Ըստ կարգի 6-րդ ներկայացումը Լ. Շանթի «Հին Աստուածներն» էր, որ տրվեց հոկտ. 21-ին։ Այդ պիէսի մասին շատ է խօսվել մեր մամուլի մէջ։ Եւ պէտք է ասել՝ աւելի շատ գովասական իմաստով, մանաւանդ որ ակնբախ հանգամանք է եղել նրա խոշոր աջողութիւնը հանդիսատեսներ գրաւելու տեսակէտից։ Կուզէինք այստեղ շեշտել, որ, մեր կարծիքով, քննադատները մի բան անգիտացել են. դա այն է, որ պիէսի բովանդակութեան և հայ հասարակութեան որոշ խաւերի ապրումների միջև ներքին ներդաշնակութիւն կայ և այդ հանգամանքը նպաստաւոր դեր է խաղում պիէսի աջողութեան համար։ Մեր գրականութիւնը իր սկզբնաւորութիւնից մերձաւորին ծառայելու սկզբունքներով է տոգորվել. նա մերժել է անհատական երջանկութեան գաղափարը։ Նա հալածել ու արհամարհանքի է ենթարկել ինքն իր համար ապրողին։ Եւ դա արհեստական երևոյթ չէ եղել, այլ խոր արմատներ է ունեցել մեր մէջ, համապատասխան է եղել պատմական պահանջներին։ Զի որ մենք մի մուրացիկ ազգ էինք թէ քաղաքականապէս և թէ տնտեսապէս։ Եւ բնական էր, որ ամբողջութեան բարեկեցութիւնը գրաւեցնէր ազգի աչքաբաց զաւակներին, բնական էր, որ հանրական ցաւերի ու հարցերի առջև լռէին մասնաւորն ու անձնականը։

Բայց այժմ դրութիւնը փոխվել է։ Մեր ազգի կազմը բարդացել է և նրա որոշ խաւերը չափազանց բարեկեցիկ վիճակ ունեն։ Բարեկեցութեան հետ հրապարակ է գալիս և վայելքի ու հաճոյքի պաշտամունքը։ Անհատը իր ապրումներով և պահանջներով դառնում է ինքնամփոփ մեծութիւն, երկրպագութեան մի առարկայ։ Նրան ձանձրացնում է այս բոլորը, ինչ յիշեցնում է հասարակական պարտքի և զոհաբերութեան մասին։

Ընդհակառակը նրա սրտին ու մտորումներին խիստ ներդաշնակ է գալիս այն բոլորը, որ գալիս է փակելու հասարակական պարտքի զգացումը։

Հայերի մէջ այժմ գոյութիւն ունի հասարակական բնազդներից ամբողջովին զուրկ մի մասսա, որ զինուորագրվում է գլխաւորապէս հայ ունևոր խաւերից։ Այդ մասսան է, որ կամենում է դիտել միմիայն հաճոյքի համար, լսել՝ միմիայն վայելքի համար։ Նա չէ կամենում նեղութիւն պատճառել իր մտքին, յուզումներ իր հասարակական խղճին։ Նա սիրում է կենսուրախ կեանքը և ատում նրանց, որ գալիս են մռայլեցնելու այդ կեանքի պարզ երկնակամարը։

Եւ նկատածս երևոյթի շնորհիւ միանգամայն ժամանակակից շահագրգռութիւն է ստացել Լ. Շանթի գործը, և նրան գնում են դիտելու թէ նրանք, որ կեանքի սեղանի շուրջն են բոլորած, և թէ նրանք, որ ձգտում են անկիւն գրաւել այդ սեղանի մօտ։

Դերասանական խումբը անպայման լաւ խաղաց պիէսը։ Ներդաշնակութիւնը պահպանվեց բոլորի կողմից։ Հարկաւ Զարիֆեան (վանահայր) ու Փափազեան (աբեղայ) էին կենտրոնական դերակատարները։ Զարիֆեանը աւելի շատ ունեցաւ ցոլացնելու իր նուրբ խաղը։ Վանահօր փնտռող նկարագիրը խիստ պատշաճ էր գալիս դերասանի ինտելիգենտութեանը։ Հաւանօրէն նրա պէս անողոք որոնողներ են եղել հայ եկեղեցու այն վարդապետները, որ դէմ են կանգնել միջնադարի նախապաշարված կղերին և յոյն ու լատին եկեղեցիների կողմից տեղացող հարուածներին։ Փափազեանը լաւ էր իր երկմիտ դերի մէջ, ոգու և մարմնի պահանջները պատկերացրեց երիտասարդի յափշտակող աւիւնով։ Տ. Ադամեան (Սէդա) գայթակղիչ էր ըստ հարկի։ Աջող իշխան էր Ստեփանեան։ Տ. Դուրեան-Արմէնեան (իշխանուհի) տառապանքի և վեհութեան հերոսուհի էր իր խաղի մէջ։

Ներկայացումը դարձեալ չէր գրաւել բաւականին հանդիսատեսներ։ Դ. Ա.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Թիֆլիս, 22 հոկտ.

Կ. Հ. Բ. Ընկ. հայկական հիւանդանոցում 4 վիրաւորեալ զինուորների պահպանութեան ծախքը յանձն են առել Իվան Ալէքսէևիչն և Վարվառա Ստեփանովնա Շագինեանները։

Ստացված են նուէրներ՝ Մարգարիտ Եղիազարեանից՝ 6 հատ շալիկ, 12 հատ թաշկինակ և 6 զոյգ գուլպայ։ Բարանասեանից՝ 6 դիւժ. թէյի բաժակներ՝ իրանց ափսէներով, նաև ամսական 5 ր. մինչև պատերազմի վերջը։ Վաճառականներ աւագից 4 փայտեայ տախտ։ Եղբարք Գ. և Ե. Զիբուխչեաններից ամսական 5 ր. մինչև պատերազմի վերջը։ Խորհուրդ

Լագոդախ, 14 հոկտ.

Շնորհակալութիւնս եմ յայտնում Թիֆլիսի պատուաւոր քաղաքացի պ. Արտաշէս Ենֆիաճեանին, սղնախաքաղաքացի պ. Սարգիս Սիմէօնեանին և Ցղնա գիւղացի պ. Գրիգոր Գաբրիէլեանին, որոնցից առաջինը իր հաշւով շինեց աւանիս ս. Աստուածածին եկեղեցու յատակը տօլէտ քարով, երկրորդը՝ եկեղեցու վերնատունը և երրորդը՝ բեմի վրա եղած պատկերները. նաև աւանիս և Ղօրախչօ գիւղի այն բարեպաշտ նուիրատուներին, որոնք իրանց տուած լումաներով նպաստեցին եկեղեցու վերանորոգութեանը։

Գործակալ՝ Բագրատ ք. Սուքիասեան

Խմբագիր-հրատարակիչ՝ Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

Печатать дозволено военной цензурой.

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

Բժշկ. Բ. Նաւասարդեանի

Հիմնված 1880 թ.

(Պուկիս, Վօրօնցովի արձանի հանդէպ)

Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից

«606»-ի եւ «914»-ի ներարկում բժշկական խորհրդակցութեամբ՝ առ. 11—12 ժ.

ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ

Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան վեներական (սիֆիլիս) հիւանդութիւն։

Բ. Գ. ԱՂԱՍԱՐԵԱՆ—9½—2 ժ. ներքին, ջղային և երեխայոց հիւանդութ. և ծախկահատ.։

Մ. Մ. ԲԵՆԻԱՄՕՎԻՉ—11—12 ժ. ականջի, կոկորդի, քթի հիւանդութ.։

Ա. Պ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ—12—1 ժ. երեխ. հինգշ. և շաբաթ. երեխայոց ներքին և հիւ. և ծաղկահատ.։

ԿԻՆ-Բ.ԺԻՇԿ ՏԷՐ-ԴԱՒԹԵԱՆ—12—1 ժ. մանկաբարձութիւն և կանանց հիւ.։

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ

Մ. Մ. ԲԵՆԻԱՄՕՎԻՉ—6—7 ժ.

Վճարը 50 կ.։ Չքաւորները ձրի։ Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։

Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝ Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան

1. 0—100

ԴԱՍԵՐ

ֆրանսերէնի և հայերէնի, լեզու և գրականութիւն։

Դիմել՝ առ. ժ. 9—11½, եր. 5 7. Большая Ванкская ул., № 10.

(օ. մ.) 927. 10—7

„ԳԻՐ“ ԳՐԱՎԱՃԱՌԱՆՈՑ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ

Ա. Դօ. «Վանի, Բիթլիսի և Էրզրումի վիլայէթները». 1 ր. 20 կ.

Հ. Բաբայեան. «Հայերը Մոլդավիայում և Բուքովինայում». 80 կ.

Սալ-Ման. «Ռուս-տաճկ. պատերազմը 1877—1878 թ. թ. և հայազգի հերոսները. I—Լօրիս-Մելիքով». 30 կ.

Ա. Սիւնի. «Հայկական վաշտը Անդրանիկի առաջնորդութեամբ բալկանեան պատերազմում». 50 կ.

Նաուման. «Էրզրում» (Թարգմ. Իս. Ցարութիւնեան). 15 կ.

Тифлисъ. Книжный магазинъ «ГИРЪ».

(հ.) 959. 2—1

ԱՆԴՐԺԱՆԻ

հայոց աղօթատան համար հարկաւոր է ԱՆՊԱՑՄԱՆ ԱԶՈՂ ՁԱՅՆՈՎ եկեղեցական արարողութիւններին ՀՄՈՒՏ

ՄԻ ՏԻՐԱՑՈՒ

Ստանալու է ամսական 30 րուբլի ռոճիկ և 15—20 րուբլի եկամուտ։ Ցանկացողները թող դիմեն՝ Անդրժան, Ղազարոս ք. Տէր-Գրիգորեանին։

958. 3—1

ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ ԵՄ

Գիշերօթիկ աշակերտներ

և բաց եմ թողնում լաւ մաքուր խոհից պատրաստված տնային կերակուրներ։

Ցերկօվնայա տուպիկ № 4, Վօրօնցովի արձանի մօտ։ (օ. մ.) 961. 5—1

ՀՐԱՒԷՐ

Կիրակի, հոկտեմբերի 26-ին, Կաթուղիկէ ս. Աստուածածին (Մէյդանի ս. Գէորգ) եկեղեցում պատարագից յետոյ, ժամը 12-ին, տեղի է ունենալու ծխական ԱՌԱՋԻՆ ԺՈՂՈՎ՝ ընտրելու երկու պատգամաւոր և երկու անձնափոխանորդ, որոնք մասնակցելու են Ներսիսեան դպրոցի հոգաբարձական ընտրութեան։ (Յունիս ամսվայ ընտրութիւնը հոգևոր իշխանութեան կողմից բեկանված է)։

Ուստի յիշեալ եկեղեցու մեծապատիւ ծխականները ժողովի՝ մասնակցելու այդ ընտրութեանը։

Առանձին հրաւիրաթերթեր չեն ուղարկվի։

Կաթուղիկէ եկ. աւագ-երէց՝ Ստեփաննոս ա.-ք. Սամուէլեանց

„ՄՇԱԿԻ“ ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆԸ

ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ ԵՆ

Լ. ՏՈԼՍՏՈՅԻ հետևեալ երկերը.

1) ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆԸ, Թարգմ. Սուրխաթեանի . . . . . . 30 կ.

2) ԿՈՆՖՈՒՑԻՈՍ (Չինական իմաստունը), խմբագրութեամբ Լ. Ն. Տօլստոյի, կազմեց Ա. Բուլանժէ, Թարգմ. Սուրխաթեանի . . . . 7 կ.

3) ԱՍԱՑՈՒԱԾՆԵՐ ՄԱՀՈՄԵԴԻ, ընտրված Լ. Տօլստոյից, Թարգ. Լ. Դանիէլեանի . . . . . 5 կ.

4) ՔՈՅՐԵՐԸ, Թարգ. Դանիէլեանի . 5 կ.

5) ԻՆՉՈՎ ԵՆ ԿԵՆԴԱՆԻ ՄԱՐԴԻԿ, Թարգմ. Լ. Դանիէլեանի . . . 10 կ.

Նրանք, որոնք այս գրքերից մի-մի օրինակը պահանջեն մեզանից փոքր կանխիկ ուղարկելով, կը ստանան 10% զեղչ և ճանապարհածախսը մեզ վրա։ Վճարովի վճարով պահանջողներին զեղչ չի լինի։

Հասցէն՝ Ред. газ. «Мшакъ», Тифлисъ.

0—3

Типографія канцеляріи Намѣстника Его Императорскаго Величества на Кавказѣ, Лорисъ-Меликовская улица, домъ казенный